

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

Навчально-науковий інститут денної освіти

Форма навчання денна
(денна, заочна, заочно-дистанційна)

Кафедра туристичного та готельного бізнесу

Допускається до захисту

Завідувач кафедри

_____ Г. П. Склад
(підпис, ініціали та прізвище)

«___» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Перспективи післявоєнного розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Полтавській області»

зі спеціальності 242 «Туризм» освітня програма «Туризм» ступеня бакалавра

Виконавець роботи Колісник Валерія Андріївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис, дата)

Науковий керівник доцент Карпенко Ніна Миколаївна
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис, дата)

Полтава – 2023

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	6
1.1 Сутнісні характеристики та суспільне значення лікувально- оздоровчого туризму.....	6
1.2. Нормативно-правова база розвитку лікувально-оздоровчого туризму та курортів в Україні.....	14
1.3. Ресурсне забезпечення розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Полтавській області	24
РОЗДІЛ 2.СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ	35
2.1 Організація санаторно-курортного лікування та оздоровлення дітей у Полтавській області	35
2.2. Перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в регіоні у повоєнний час	45
2.3 Розробка програми лікувально-оздоровчого туру «Відпочинок на лоні природи: оздоровлення в санаторії «Сосновий бір» + екскурсійна програма»..	53
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми. Лікувально-оздоровчий туризм займає передові позиції на ринку туристичних послуг. Зараз у світі проходить безліч трансформацій, які впливають на рівень життя людей. Сюди відноситься покращення економічного становища жителів розвинених країн, розвиток інфраструктури, впровадження новітніх технологій в різні сфери життєдіяльності людства, а також погіршення екологічної ситуації в світі, та як наслідок зниження рівня здоров'я населення. Тому більшість людей шукають способи поліпшення загального самопочуття та покращення загального стану здоров'я. Лікувально-оздоровчий туризм для багатьох став лідером серед інших видів туризму, адже він охоплює найважливіші потреби людини в оздоровленні та відпочинку.

Новітні підходи у розвитку лікувально-оздоровчого туризму та формуванні якісного обслуговування в санаторно-курортних закладах є вкрай актуальними, зокрема для Полтавської області. За часів пандемії коронавірусу і початком повномасштабної війни на території України, галузь лікувально-оздоровчого туризму зазнала великих змін. Тому дуже важливим є дослідження розвитку санаторно-курортної справи та лікувально-оздоровчого туризму в сучасних умовах та у повоєнний час.

За попередні роки було проведено низку досліджень та створено багато наукових праць, щодо розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Тенденції розвитку цього виду туризму були викладені у працях: Бабов К. Д [1], Бережна О. О.[2], Галасюк С. С.[8], Карпенко Н.М [16], Лебедева В.В [20], Маховка В. М.[23], Момонт Т.В.[26], Шандова Н. В [68], Шуканова А. А. [69]. Значний природо-ресурсний потенціал Полтавської області та попит на лікувально-оздоровчий туризм зумовлює актуальність досліджень, які проводилися в роботі.

Мета роботи – оцінка сучасного стану розвитку лікувально-оздоровчого туризму та санаторно-курортних комплексів у Полтавській області та

виявлення перспектив розвитку цього виду туризму у повоєнний час.

З поставленої мети випливає необхідність вирішення наступних завдань:

- визначити суспільне значення та сутнісні характеристики лікувально-оздоровчого туризму;
- розглянути вплив нормативно-правової бази на розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Україні та на Полтавщині;
- охарактеризувати наявні природні ресурси Полтавської області;
- проаналізувати сучасний стан та організацію санаторно-курортного лікування в Полтавській області;
- дослідити організацію санаторно-курортного оздоровлення дітей в регіоні;
- визначити перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в повоєнний час.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є процеси розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Полтавській області.

Предметом дослідження є чинники, сучасні тенденції, проблеми і перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Полтавській області у повоєнний час.

Основну методологічну базу складають наступні методи: теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, експертний, індукції та дедукції, класифікації, порівняльно-описовий, картографічний. Також було застосовано діалектичний, графічний, абстрактно-логічний методи; статистичний аналіз та метод SWOT-аналізу — для визначення подальших перспектив розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Полтавській області.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють галузь лікувально-оздоровчого туризму. Сюди відносяться Закони України «Про туризм», «Про курорти», «Про заходи щодо розвитку туризму і курортів в Україні», «Про затвердження переліку водних об'єктів, що відносяться до категорії лікувальних», «Про схвалення Стратегії

розвитку туризму та курортів на період до 2026 р.»; також нормативно-правові документи, що регулюють галузь туризму у Полтавській області; дані Державної служби статистики в Україні та Головного управління статистики у Полтавській області; матеріали з різних наукових видань зарубіжних та вітчизняних науковців.

Галузь застосування результатів дослідження. Одержані результати дослідження можуть бути застосовані у практичній діяльності підприємств сфери туризму. Напрацювання в кваліфікаційній роботі створюють важливе підґрунтя для подальшого розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Полтавській області. Розроблена автором програма туру «Відпочинок на лоні природи: оздоровлення в санаторії «Сосновий бір» + екскурсійна програма», може бути використана для популяризації туристичного потенціалу Полтавської області та забезпечення оздоровчо-реабілітаційного відпочинку мешканців та гостей регіону у повоєнний час.

Результати досліджень неодноразово оприлюднювалися під час роботи наукових конференцій. Тези на тему «Чинники розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Полтавській області» було оприлюднено на засіданні кафедрального круглого столу студентів та аспірантів «Туризм і молодь – 2023» (березень 2023 р. ПУЕТ). А також під час роботи XLIV Міжнародної наукової студентської конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2020 рік «Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті» (м. Полтава, 30-31 березня 2021 року) автором було опубліковано тези «Розвиток молодіжного туризму в регіоні».

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел (75 найменувань) та додатків. Виконана на 65 сторінках машинописного тексту(без врахування списку використаних джерел та додатків); вміщує 13 таблиць, 6 рисунків та 5 додатків.

РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

1.1 Сутнісні характеристики та суспільне значення лікувально-оздоровчого туризму

Україна – одна з країн світу, що має досить велику базу природних та історико-культурних ресурсів, тим самим заохочуючи як вітчизняних, так і іноземних туристів до подорожей. Різноманітні мінеральні води, теплі моря, чисте повітря українських лісів – це потужний ресурс, який ще не в повній мірі використовується для охорони здоров'я населення.

В Україні є вагомий ресурсно-ландшафтний потенціал, велика кількість санаторно-курортних та оздоровчих закладів різного галузевого спрямування та форм власності, кожен з яких по-своєму особливий. Але всі вони потребують постійного вдосконалення, особливо в нинішніх економічних умовах.

З метою забезпечення ефективного і комплексного використання рекреаційного потенціалу, системного підвищення інфраструктури курортів та налагодження міжгалузевого співробітництва було розроблено «Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р)[64].

Вже багато років галузь туризму та курортів вважається однією з найрозвиненіших та прибуткових галузей економіки на світовому ринку. Тим самим це сприяє розвитку різноманітної інфраструктури. Туристична та курортна діяльність є одним з найперспективніших напрямків структурної перебудови економіки.

Одним з таких шляхів можна розглядати організацію в нашій країні «лікувально-оздоровчого туризму», який добре себе зарекомендував у санаторно-курортних закладах за кордоном, у регіонах, що мають природні

лікувальні ресурси. Для цього необхідно вирішити низку організаційних, юридичних, методичних та економічних аспектів проблеми [1].

Лікувально-оздоровчий туризм наразі займає одну з передових позицій на ринку туристичних послуг. Це обумовлюється тим, що цей вид туризму завжди був популярним серед більшості туристів. Лікувально-оздоровчий туризм поєднує в собі необхідні для більшості людей властивості: відпочинок і оздоровлення.

На сьогоднішній день не існує чіткого визначення «лікувально-оздоровчий туризм». У переліку видів туризму, що наведений у Законі України «Про туризм»[58], лікувально-оздоровчий туризм виділено як окремий вид туризму, однак не надано його чіткого визначення. Тоді це визначення можна сформулювати так: лікувально-оздоровчий туризм – це подорож до курортних місцевостей, яка має на меті оздоровлення і лікування[4] .

Визначення лікувально-оздоровчого туризму, на думку багатьох експертів, слід формулювати, виходячи з таких складових: лікувально-реабілітаційна, оздоровча та рекреаційна. Перші два компоненти мають більш оздоровчий характер, тоді як третій – рекреаційний. Для того, щоб розкрити поняття лікувально-оздоровчого туризму, необхідно розглянути, як цей вид туризму характеризують зарубіжні науковці. Закордоном визначення «лікувально-оздоровчий туризм» найчастіше пов'язують із наступними термінами: «health tourism», «medical tourism», «wellness tourism».

На думку С. Галасюк wellness tourism це різновид оздоровчого туризму, який має свою концепцію. Вона складається з чотирьох аспектів: здоровий спосіб життя, здоров'я тіла, розуму й душі, філософія ставлення до обставин, оточуючих людей, до самого себе, гармонія й упевненість. Основна мета Wellness – це профілактика хвороби та підтримання належного стану здоров'я, а також збереження фізичної та духовної молодості. Також вітчизняні вчені ототожнюють поняття «лікувально-оздоровчий туризм» до «медичного туризму», «лікувального туризму», «оздоровчого туризму», «санаторно-курортного туризму»[8]. У таблиці 1.1.1 викладено думки вітчизняних та

зарубіжних науковців, щодо визначення поняття «лікувально-оздоровчий туризм»

Таблиця 1.1.1

Трактування науковцями поняття «лікувально-оздоровчий туризм».

Складено автором за матеріалами [2, 24, 27, 33, 71, 72]

Автор	Тлумачення	Критерії
Х. Нарштедт	Лікувальний туризм включає відвідування бальнеологічних і інших курортів місцевими й іноземними туристами при зміні їх постійного місця проживання й надання їм оздоровчих програм під їхню особисту відповідальність і, як правило, шляхом оплати в приватному порядку	Оздоровлення на бальнеологічних курортах
К. Ріхтер	Лікувально-оздоровчий туризм – комбінація відпочинку й розваг, і індивідуальних, спрямованих на турботу про клієнта програм здоров'я	Відпочинок, розваги, програми для покращення здоров'я
Бережна О. О.	Лікувально-оздоровчий туризм – це організація стаціонарного/амбулаторного розміщення туристів з метою поєднання послуг з лікування певного захворювання та відпочинку	Лікування, відпочинок
Мельник Л. В., Батиченко С. П.	Лікувально-оздоровчий туризм – вид туризму спрямований на відновлення здоров'я чи профілактику (попередження) захворювань, метою якого є лікування, оздоровлення, рекреація і відпочинок.	Відновлення здоров'я та відпочинок
Мочульська О.М. та ін.	Лікувально-оздоровчий туризм – це поєднання двох видів туризму «лікувального», метою якого є власне лікування, терапія, реабілітація після захворювань, і «профілактичного»(велнес-туризм).	Лікування і профілактика хвороб
Парфіненко А. Ю. та ін.	Лікувально-оздоровчий туризм – це вид туризму, що базується на використанні природних ресурсів: мінеральних вод, лікувальних грязей і кліматичних умов, які здійснюють позитивний вплив на лікування різноманітних захворювань	Використання природних ресурсів для покращення здоров'я

Таким чином ми можемо констатувати, що лікувально-оздоровчий туризм має багато варіацій його трактування. Тобто сюди можна віднести будь-які

подорожі, які мають на меті покращення стану здоров'я, використовуючи при цьому як і лікувально-реабілітаційні заходи, так і оздоровчі практики.

За думкою К. Ріхтера, лікувально-оздоровчий туризм можна трактувати як поєднання відпочинку і розваг, і індивідуальних, спрямованих на турботу про клієнта програм здоров'я[72]. Це визначення активно використовується Міжнародною асоціацією експертів з туризму. У визначенні вказано три складові лікувально-оздоровчого туризму: рекреація, профілактика та лікування. Але також є і дещо інше припущення щодо лікувального туризму. Відомий німецький фахівець Х. Нарштедт вважає, що лікувальний туризм включає надання різноманітних оздоровчих програм для вітчизняних чи зарубіжних туристів, які приїжджають на бальнеологічні та інші лікувальні курорти, під власну відповідальність та, переважно, за власний рахунок.[71].

Отже, зарубіжні науковці у галузі туризму, при визначенні лікувального-оздоровчого туризму керуються наступними принципами:

- основною мотивацією для подорожей є покращення здоров'я;
- гармонійне поєднання в складі курортного продукту медичних та оздоровчих послуг з дозвільними та розважальними;
- особиста ініціатива подорожуючого у формуванні програм лікування, відповідальність за отримання цих послуг та отримання ефективного результату від них.

У вітчизняній практиці при визначенні поняття «лікувально-оздоровчого туризму» акценти зосереджуються переважно на медичній складовій, а рекреаційного компонента явно є вторинним. Водночас, в напрацюваннях фахівців, лікувально-оздоровчий туризм згадується як самостійний вид туризму, спрямований на відновлення здоров'я і його профілактику.

Рекреація – це з найцінніший вид туризму, з лікувально-профілактичної точки зору, який спрямований на поліпшення стану здоров'я і працездатності шляхом відпочинку на природі, в сприятливих кліматичних умовах. Для реалізації цієї мети пацієнтам і туристам-рекреантам на курортах надаються різноманітні рекреаційні послуги. Дані послуги використовують в різних цілях:

оздоровчих, туристських, спортивних і пізнавальних, основні природно-рекреаційні ресурси (клімат, лікувальні грязі, мінеральні води тощо) і спеціальні засоби залучають для підвищення загального психофізичного потенціалу і розвитку окремих функціональних систем організму[5].

Узагальнюючи весь вище викладений матеріал можемо констатувати, що поняття «лікувально-оздоровчий туризм» є досить багатограним та неоднозначним. Тому виходячи з цього пропонуємо своє трактування цього поняття. «Лікувально-оздоровчий туризм – це популярний вид туризму, метою якого є отримання певного комплексу оздоровчих, реабілітаційних, діагностичних, профілактичних та рекреаційних послуг, що спеціалізованими закладами, які мають природничі, матеріальні та людські ресурси, необхідні для профілактики захворювань, оздоровлення та реабілітації».

Лікувально-оздоровчий туризм – видається одним з найперспективніших видів туризму України. Він розвивається завдяки багатим ресурсам, включаючи морські узбережжя, гарячі, теплі та холодні мінеральні джерела, лікувальні поклади лиманних грязей та ліси. Інтерес до охорони здоров'я та оздоровчого туризму в Європі постійно зростає, особливо через демографічні тенденції. Однак лікування та реабілітація на курортах і в лікарнях ніколи не будуть рівноцінними, оскільки окремі елементи (наприклад, використання бутильованої води для лікування та профілактики) не можуть замінити загальний комбінований ефект лікування та оздоровлення, який курорти надають людям. Лікувально-оздоровчими властивостями володіє уся сукупність чинників природного комплексу курортно-рекреаційної місцевості в їх взаємозв'язку і взаємодоповненні, що включає як бальнеологічні, так і ландшафтно-кліматичні ресурси [3].

Оздоровчий туризм, на думку Шандової Н.В. та Билим О.С., характеризується можливістю реалізації цілей оздоровлення шляхом здійснення подорожі туристом у його вільний від роботи час та отримання комплексу послуг фізичного, духовного та соціального оздоровлення, що надаються у місцевості, що не пов'язана з місцем постійного проживання та має необхідний

для цього комплекс туристичних ресурсів [68].

Беручи до уваги це визначення, можна виокремити наступні складові лікувально-оздоровчого туризму:

- фізичне оздоровлення, тобто забезпечення достатньої м'язової активності, яке сприятиме профілактиці захворювань, підвищенню імунітету й загального тону організму;
- духовне оздоровлення, тобто забезпечення позитивних емоційних переживань від збільшення обсягу знань, розширення кругозору й діапазону соціокультурних знань;
- соціальне оздоровлення, тобто забезпечення відчуття цілісності свого внутрішнього світу, повноти власного буття [74].

Багато фахівців у галузі лікувально-оздоровчого туризму схиляються до думки, що існує два основні напрями цього виду туризму – курортний і клінічний, а також два типи – медичний і оздоровчий.

Санаторно-курортне лікування для певної категорії людей в сучасних умовах певною мірою може стати лікувально-оздоровчим туризмом. Лікувальний туризм розглядає організацію роботи рекреаційної галузі з погляду технології подорожі та, окрім захоплюючих маршрутів різної категорії складності, обов'язково повинен урахувати систему занять, зумовлену методами бальнео- і кліматолікування. Організація лікувального туризму і створення лікувально-профілактичних установ на базі нових перспективних лікувально-оздоровчих методів може стати однією з форм використання лікувально-оздоровчого потенціалу. В основі лікувального туризму повинна бути закладена лікувальна або оздоровча технологія, яка поліпшує якість життя шляхом повного задоволення потреби у відпочинку і лікуванні під час подорожі.

Сучасна курортологія – це, прикладна наука про курортні чинники та їх лікувальні властивості. Важливе значення в сучасній санаторно-курортній практиці має фізична реабілітація за допомогою кінезотерапії – «лікування рухом». Останніми роками на курортах України відроджуються традиційні

теренкури, чудові паркові зони, гірські маршрути, стежки ближнього і дальнього лікувального туризму та інші способи, що в світовій курортній практиці позначаються терміном recreation facility (оздоровчі послуги)[11].

На відміну від курортного напряму лікувально-оздоровчого туризму, клінічний напрям туризму включає в себе проходження певних лікувально-профілактичних процедур у клініках та медичних центрах. Такий вид туристичної діяльності передбачає надання медичної допомоги за недержавний кошт. Найчастіше туристичні фірми пропонують вже готові тури з включенням деяких послуг клініки, трансфером та страховкою.

Розглядаючи типи лікувально-оздоровчого туризму, необхідно звернути увагу на те, що лежить в основі діяльності – оздоровлення чи лікування. Поїздки на курорти з ціллювилікувати якусь хворобу це суто медичний тип лікувально-оздоровчого туризму. Його характерна особливість заключається в тому, що необхідно здійснити декілька комплексних медичних маніпуляцій, спрямованих на лікування певного захворювання. Саме такий тип туризму дає можливість поєднати лікувальні процедури з відпочинком та зробити їх дещо приємнішими для туриста. Якщо основна функція поїздки це – покращення стану здоров'я, без медикаментозного лікування, то мова тут йде про оздоровлення. У випадку лікувально-оздоровчого туризму, як правило, важко виділити основну (одну чи ряд послідовно пов'язаних) маніпуляцій. Споживачами послуг оздоровчого туризму, крім людей з різними дисфункціями, відхиленнями від норми стану здоров'я, можуть бути і клінічно здорові особи.

Варто зазначити, що лікувально-оздоровчий туризм має низку визначальних ознак. Ці ознаки роблять лікувально-оздоровчий туризм ще більш унікальним, адже тільки в цьому виді туризму поєднуються такі особливості як тривалість перебування, вартість поїздки та вікова категорія. Залежно від вікової категорії та тривалості перебування на курорті, підбирається індивідуальна програма туру, а також визначається його цінова політика. Основні характеристики ознак лікувально-оздоровчого туризму наведено у

таблиці 1.1.2.

Таблиця 1.1.2

Характеристика ознак лікувально-оздоровчого туризму

Складено автором за матеріалами [60.]

Ознака лікувально-оздоровчого туризму	Характеристика
Тривалість перебування	Для досягнення бажаного оздоровчого ефекту, незалежно від захворювання, перебування на курорті не може бути короткотривалим. Оптимальна кількість днів перебування – 21 день (три тижні).
Вартість перебування	Лікування в санаторно-курортних комплексах найчастіше передбачає підбір індивідуальної програми лікування, тому вартість такого відпочинку завжди була висока. Цей вид туризму орієнтований на людей, котрі мають можливість сплатити за індивідуальну програму туру.
Вікова категорія	Такий вид туризму більш за все відвідують або діти, або люди старшої вікової категорії. Це зумовлено тим, що організм потребує додаткового відпочинку та отримання нових сил. Але зараз такі курорти відвідують туристи середньовікової категорії, бо надмірна робота і часті стресові ситуації виснажують організм людини.

Підсумовуючи вище викладений матеріал ми можемо стверджувати що лікувально-оздоровчий туризм виконує три важливі функції – лікувальну, профілактичну та реабілітаційну. Він поєднує в собі два основних напрямки – лікувально-курортний і власне оздоровчий. Його особливість в тому, що він має багато підкатегорій, які залежать від безлічі факторів. Більшість туристів обирають лікувально-оздоровчий туризм за можливість вибору між багатьма курортами, підбору індивідуальних програм та користю від відпустки.

Також необхідно зазначити, що лікувально-оздоровчий туризм допомагає людям оздоровитися не тільки фізично, а й морально. Велику користь мають у собі тури, які включають в програму перебування певні тренінги, програми для загального покращення здоров'я, туристичні поїздки, екскурсії.

1.2. Нормативно-правова база розвитку лікувально-оздоровчого туризму та курортів в Україні

Одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки і держави в цілому є туризм. Потужна туристично-рекреаційна база, залучення нових інвестицій у сферу туризму дає поштовх на створення всіляких умов для подальшого розвитку рекреації та туризму. Правове регулювання цієї галузі здійснюється різними законами, безліччю нормативно-правових актів.

Правове регулювання – це діяльність держави чи уповноважених на це органів влади щодо визначення юридичних та правових норм поведінки у окремих сферах діяльності. Правове регулювання лікувально-оздоровчого туризму може здійснюватися через декілька форм: Конституції України, законів, нормативно-правових актів, указів Президента, Кабінету Міністрів України тощо. Вплив нормативно-правової бази на сферу туризму може бути прямим та непрямим. Перший проявляється тоді, коли відповідні закони чи нормативно-правові акти стосуються виключно лікувально-оздоровчого туризму, інший поширюється на усі сфери діяльності[26].

Нормативно-правову базу можна розглядати на чотирьох рівнях: міжнародний, національний, регіональний та місцевий.

Для початку необхідно зазначити основні міжнародні нормативно-правові акти, якими регулюється галузь лікувально-оздоровчого туризму і курортів у світі і в Україні в тому числі. У таблиці 1.2.1 наведено перелік основних документів та їх характеристики.

Основна мета всіх цих документів – врегулювання відносин у сфері туризму, а також визначення прав і свобод рекреантів на світовому рівні. Дотримання цих нормативно-правових актів є необхідним для здійснення туристичної діяльності і в Україні зокрема. Адже більшість українських документів уже наближено до європейського законодавства, що поступово інтегрує Україну в Європейський союз.

Таблиця 1.2.1

Основні міжнародні нормативно-правові акти, які регулюють туристичну галузь. Складено автором на основі джерел [7, 13, 14, 18, 22, 67]

Назва документу	Рік укладання	Характеристика
Загальна резолюція з розвитку туризму.	Рим, 1963 р	Головною метою стали вимоги щодо свободи пересування та заборони дискримінації людей. Документ надав можливість отримувати послуги з санаторно-курортного лікування та інших видів туристичних послуг у міжнародному масштабі.
Конвенція ЮНЕСКО про охорону Світової культурної і природної спадщини.	1972р .- ратифікована 4 жовтня 1988 р. Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 6673-XI.	Центральний постулат даної концепції знаходиться у площині охорони та збереження культурно-природних цінностей, що знаходяться на її території
Манільська декларація з світового туризму	Філіппіни, 1980р.	Найважливішою ідеєю декларації прописано поглиблення впливу на розвиток туризму, відповідно і на розвиток сфери санаторно-курортних послуг. Також у документі зазначається, як одна з основних умов розвитку галузі, покращення умов праці для працівників сфери санаторно-курортних послуг
Документ Акапулько	Мексика, 1982 р	Став продовженням Манільської декларації. Чільні завдання стосуються впровадження в освітніх закладах навчальних дисциплін з вивчення туризму, готельної справи, покращення маркетингової політики у сфері санаторно-курортних послуг; ініціювання шляхів популяризації туризму
Хартія туризму і Кодекс туриста, що до неї відноситься	Софія, 1985 р.	забезпечує «право кожної людини на відпочинок і дозвілля, включаючи право на розумне обмеження робочого дня й на оплачувану періодичну відпустку, а також право вільно пересуватися без обмежень, крім тих, які передбачені законом, визнається в усьому світі»(ст 1.).
Гаазька декларація з туризму. Та інші	Нідерланди, 1989 р.	Проголошує 10 основних принципів, згідно яких повинні розвиватися відносини у рекреаційно-туристичній сфері, зокрема у санаторно-курортній діяльності. Серед них – засади планування туріндустрії та регулювання її державною владою з урахуванням аспектів розвитку окремих регіонів, територій чи країн

Розглядаючи нормативно-правову базу розвитку лікувально-оздоровчого туризму та курортів на національному рівні, варто зауважити, що тут існує низка важливих законів і актів, які регулюють туристичну діяльність в Україні.

Основним законом в Україні є Конституція [19]. У цьому Законі визначені основні права та обов'язки громадян України, закріплені нормативно-правові відносини між людиною і державою. У своїй роботі туристичні підприємства всіх категорій повинні обов'язково дотримуватися тих законів, що визначені Конституцією України. Також Конституцією України передбачено вплив на соціальну складову. Наприклад, стаття 49 передбачає, що «охрана здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного та доступного для всіх громадян медичного обслуговування» [19]. Як видно, політика у соціальній сфері вимагає від держави проведення великої кількості заходів щодо відновлення здоров'я населення та забезпечення високої якості життя громадян.

Конституцією також визначено, що об'єктами права власності Українського народу є земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, від імені народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування (ст. 13) [19]. Тобто можна зробити висновок, що об'єктом права власності є також природні лікувальні ресурси – невід'ємна частина курорту.

Варто підкреслити розмаїту підпорядкованість оздоровчих закладів. Санаторії, пансіонати, будинки та бази відпочинку функціонують у складі різних відомств: системи професійних союзів, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства транспорту, Державного управління справами, Міністерства промислової політики, палива і енергетики, тощо. Також є заклади, що знаходяться на балансі великих підприємств і об'єднань. Проте дослідженнями доведено, що криза санаторно-курортного комплексу, значною мірою спричинена відсутністю коштів на утримання здравниць у відомств, на балансах яких вони закріплені [20].

Постановою Кабінету Міністрів України № 1499 від 11 грудня 1996 р. затверджено перелік 121 родовища мінеральних вод та 59 грязьових родовищ, які мають статус природних лікувальних ресурсів [41]. Згідно з постановою

Кабінету Міністрів України № 456 від 7 березня 2000 р., родовища мінеральних підземних вод диференційовані на три категорії: унікальні, рідкісні мінеральні підземні води та всі інші [42]. Але не встановлено критерії віднесення родовищ до вищевказаних категорій.

Безпосередньо для регулювання туристичної галузі використовуються і інші нормативно-правові документи, які здійснюють прямий або опосередкований вплив. До нормативно-правової бази прямого впливу можна віднести усі закони, які безпосередньо впливають на туристичну галузь. Щодо опосередкованого впливу, то сюди можна віднести всі ті нормативно-правові акти, які охоплюють всі види діяльності, зокрема і туризм.

Найголовнішим законом у галузі туризму є Закон України «Про Туризм» [58], прийнятий 15 вересня 1995 року. Цей закон є основоположним законодавчим актом, який визначає загальні виховні, організаційні, правові, а також соціально-економічні засади державної політики у сфері туристичної діяльності. Зокрема, він регламентує туристичну діяльність, створює умови для ведення господарської діяльності пов'язаною з наданням послуг, забезпечує регулювання туристичного ринку тощо.

Вагомість цього закону підтверджується двома указами Президента України «Про підтримку розвитку туризму в Україні» [53] та «Про заходи щодо забезпечення реалізації державної політики у галузі туризму» [48].

Між тим, Закон України « Про туризм» [58, Ст. 7] також визначає ким здійснюється регулювання в галузі: Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері туризму та курортів, Верховною Радою Автономної Республіки Крим та Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, а також іншими органами в межах їх компетенції.

У Законі України «Про туризм» [58] наведено основні цілі державного регулювання в галузі туризму:

- забезпечувати і сприяти реалізації закріплених у Конституції України

громадянських прав на проведення відпочинку, свободу переміщення, охорону здоров'я і збереження власного життя, захист довкілля, збереження духовних і культурних цінностей людей;

- гарантувати безпеку туризму, захищати права та інтереси подорожуючих і усіх інших сторін-учасників господарської діяльності в сфері туризму;

- забезпечувати захист курортних ресурсів держави, сприяти їхньому ефективному використанню, здійснювати захист історико-культурних надбань та навколишнього середовища, провадити діяльність в напрямі забезпечення участі країни та громад в питанні раціонального використання і забудови територій;

- створювати сприятливі умови для формування та модернізації курортної індустрії, підтримувати і стимулювати розвиток пріоритетних напрямків галузі.

Прийняття цього закону дало поштовх до створення нових нормативно-правових документів, що регулюють діяльність туристичної галузі в Україні. Таким чином з'явилася низка кодексів і державних стандартів, які мають опосередкований вплив на цю галузь.

Одним із важливих кодексів при правовому регулюванні санаторно-курортної справи є Водний кодекс.[6] У цьому кодексі проголошується основне його завдання: регулювання правових відносин з метою забезпечення збереження, науково обґрунтованого, раціонального використання вод для потреб населення і галузей економіки, відтворення водних ресурсів, охорони вод від забруднення, засмічення та вичерпання, запобігання шкідливим діям вод та ліквідації їх наслідків, поліпшення стану водних об'єктів, а також охорони прав підприємств, установ, організацій і громадян на водокористування. [6, ст. 2].

Також існує низка Кодексів, дотримання яких важливе для правомірного функціонування лікувально-оздоровчої галузі. Наприклад, опосередкований вплив на цю галузь мають Земельний [15], Лісовий [21], Господарський [10],

Податковий [34] кодекси та Кодекс про надра [17].

Згідно із Земельним кодексом України, курортні і лікувально-оздоровчі зони як території, що мають природні лікувальні фактори, сприятливі для профілактики і лікування, належать до земель оздоровчого призначення, які перебувають у державній власності і не можуть передаватися в колективну і приватну власність. Отже, Земельний кодекс встановлює, що правовими формами використання 32 курортних, лікувально-оздоровчих зон і курортів може бути лише користування, зокрема оренда.

Так само як і Кодекси, опосередкований вплив на оздоровчу галузь туризму мають і Державні стандарти. Наприклад, ДсанПіН 2.2.4-171-10 (Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною) [28], НАПБ А.01.001-2014 (Правила пожежної безпеки в Україні) [29] та інші. Тож ці кодекси і стандарти регулюють не тільки туристичну галузь, а й певною мірою впливають на інші сфери діяльності: торгівля, будівництво, навчання і інші.

Також непрямий вплив на функціонування лікувально-туристичної галузі мають такі Закони України: «Про захист прав споживачів» [47], «Про страхування» [57], «Про порядок виїзду із України і в'їзду в Україну громадян України» [54], «Про державний кордон України» [39], «Про охорону культурної спадщини» [51]. Ще варто наголосити, що туристична галузь передбачає виїзд і в'їзд на території різних держав. Регулюванням цього питання займається Закон України «Про правовий статус іноземців» [56], Закон України «Про порядок здійснення розрахунків у іноземній валюті» [55], а також Закон України «Про порядок виїзду із України і в'їзду в Україну громадян України» [54].

Закон України «Про підприємництво» [52], прийнятий Верховною Радою в 1991 році, гарантує перш за все правове забезпечення підприємницької діяльності, в тому числі туристичної. Його ключові частини:

- загальні положення щодо підприємництва (суб'єкти, свобода, обмеження, принципи та організаційні форми);
- умови здійснення підприємництва (державна реєстрація, право

наймання працівників і соціальні гарантії, відповідальність суб'єктів, припинення діяльності);

– стосунки підприємця і держави (гарантії прав, державні підтримка та регулювання, діяльність іноземних підприємств, міжнародні договори).

Загалом ці всі Закони були створені для регулювання різних галузей економіки, але вони неодноразово і вирішували нормативно-правові питання в сфері туризму.

Після Закону України «Про туризм»[58], другим не менш важливим законом, що регулює нормативно-правову діяльність санаторно-курортної справи є Закон України «Про курорти». Завданням законодавства про курорти є регулювання суспільних відносин у сфері організації і розвитку курортів, виявлення та обліку природних лікувальних ресурсів, забезпечення їх раціонального видобутку, використання і охорони з метою створення сприятливих умов для лікування, профілактики захворювань та відпочинку людей. [49]. Цей закон є особливо важливим у розвитку лікувально-оздоровчого туризму, адже більшість програм цього виду туризму відбувається на курортах, де є санаторні комплекси та заклади. Також Закон України «Про курорти» визначає основні види курортів та їх спеціалізацію, що є фундаментом при створенні туристичного продукту у цій галузі туризму.[49, ст.4,5].

На виконання положень закону «Про курорти» протягом 2001–2003 рр. було прийнято низку нормативно-правових актів у сфері курортів. Постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України затверджено: Порядок розроблення та затвердження спеціальних методик щодо економічного обґрунтування проектів розвитку курортів та економічної оцінки їх природних лікувальних ресурсів, Положення про Державний департамент з питань діяльності курортів, Порядок створення і ведення Державних кадастрів природних територій курортів і природних лікувальних ресурсів, Загальне положення про санаторно-курортний заклад, Концепція розвитку санаторно-курортної галузі.

У лютому 2007 р. вийшов Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку туризму і курортів в Україні», згідно з яким 2008 р. було оголошено роком туризму і курортів і надано завдання Кабінету Міністрів України розробити і затвердити Стратегію сталого розвитку туризму і курортів в Україні[61].

Регулювання лікувально-туристичної галузі, як згадувалося раніше, ще відбувається на регіональному та місцевому рівнях. Сюди можна віднести регіональні або обласні програми та стратегії розвитку туризму, укази обласної адміністрації, міської ради та інших законодавчих органів влади. Основна мета регіонального управління у сфері туризму та курортів – це сприяти ефективному функціонуванню туристичної галузі.

Також місцеві та регіональні органи влади регулюють потенційні можливості рекреаційних потреб, характеризують їх, контролюють інформаційну діяльність та правове забезпечення, управляють наданням туристично-рекреаційних послуг.

Незважаючи на те, що регіональний та місцевий рівень є найнижчим рівнем ієрархії, його функціональні особливості дуже важливі. Саме на місцевому рівні вирішуються питання функціонування різних курортів, встановлюється обласне фінансування, регулюється діяльність санаторно-курортних комплексів. Зокрема на Полтавщині одним із важливих регуляторів галузі лікувально-оздоровчого туризму є програма «Полтава туристична» на період 2020-2026 років. Метою Програми є вжиття відповідних заходів, покликаних стимулювати ефективне використання наявних туристсько-екскурсійних ресурсів міста, сприяти розвитку пріоритетних видів туризму, налагодження приватно-комунального партнерства в галузі туризму, підвищення ефективності популяризації та промоції міського туристичного продукту, що у підсумку посилить позитивний туристичний імідж м. Полтави [36]. Також для вирішення нагальних потреб у галузі туризму, в тому числі і лікувально-оздоровчого, було створено Стратегію розвитку туризму та курортів у Полтавській області на 2019-2029 роки [65]. У всіх нормативно-правових

документах регіонально та місцевого рівнів основне завдання полягає в тому, щоб досягти нових результатів у галузі туризму, урегулювати певні питання, щодо роботи закладів туристичного обслуговування, а також зазначений бажаний кінцевий результат від проробленої роботи.

Органи місцевого самоврядування є органами, які мають управляти курортами місцевого значення. Але законом не встановлено, які органи уповноважені управляти курортами державного значення, як і взагалі не тлумачиться зміст поняття «управління курортами». Закон України «Про курорти»[49] також не встановлює відповідальності органів, які здійснюють управління у сфері діяльності курортів. Не визначені законом й повноваження районних державних адміністрацій у сфері курортів, хоча постановою Кабінету Міністрів України № 727 від 15 травня 2003 р. було затверджено типові положення про відділ із питань туризму та курортів саме районної державної адміністрації[62].

Водночас хоча місцевий та регіональний рівні нормативно-правового регулювання є найнижчими, їх функціонування спирається на інші рівні цієї ієрархії. Найвищим рівнем на території України є Конституція, Кодекси України, Закони України, а також інші чинні нормативно-правові акти, які мають прямий або опосередкований вплив на туристичну діяльність та лікувально-оздоровчий туризм, зокрема. (рис. 1.2.1)

Крім нормативно-правових актів, які мають прямий та опосередкований вплив на регулювання розвитку курортної сфери, можна виділити спеціальні (вузькопрофільні) правові норми. Це можуть бути нормативно-правові акти, наприклад, що регулюють право на безкоштовне санаторно-курортне лікування. Такі нормативно-правові документи мають спеціалізований вплив на санаторно-курортну галузь, і в той же час визначають окремі випадки безкоштовного доступу до послуг курортного оздоровлення певних категорій громадян.

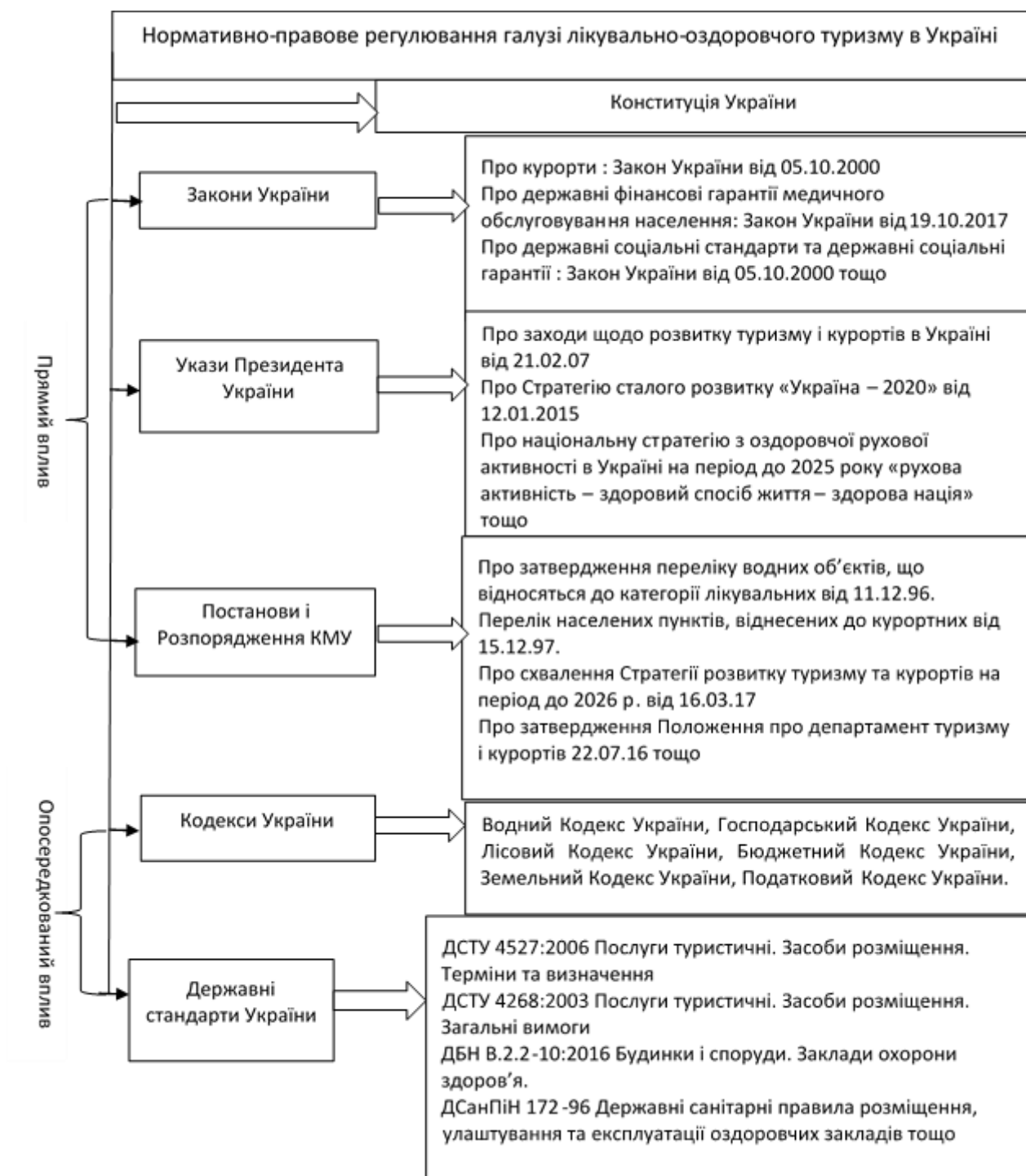

Рис.1.2.1. Нормативно-правове регулювання галузі лікувально-оздоровчого туризму в Україні. Узагальнено автором.

Положення, які регулюють особливості санаторно-курортного лікування, порядок надання путівок та компенсацій:

- Про затвердження Порядку забезпечення санаторно-курортними

путівками деяких категорій громадян : Постанова КМ України від 22.02.2006 [44];

- Про затвердження Порядку забезпечення санаторно-курортними путівками дітей-інвалідів : Постанова КМ України від 03.12.2009 [45];

- Про затвердження Порядку забезпечення санаторно-курортними путівками до санаторно-курортних закладів військовослужбовців, ветеранів війни, ветеранів військової служби, органів внутрішніх справ та деяких інших категорій осіб і членів їх сімей : Постанова КМ України від 27.04.2011 [46];

- Про затвердження Порядку виплати грошової компенсації вартості санаторно-курортного лікування деяким категоріям громадян : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2004 [43].

Насамперед варто наголосити, що нормативно-правова база розвитку лікувально-оздоровчого туризму розглянута на всіх рівнях: міжнародний, національний, регіональний та місцевий. Як вже зазначалося, що в Україні найголовнішим законом є Конституція України[19]. Вже всі наступні закони, кодекси і документи були засновані спираючись на основоположення цього Закону. Отже, роблячи короткий висновок до цього розділу можна зауважити, що регулювання нормативно-правової діяльності у сфері лікувально-оздоровчого туризму здійснюється завдяки прийняттю нормативно-правових актів, розробці стратегій та програм розвитку, податковому регулюванню та залученні інвестицій.

1.3. Ресурсне забезпечення розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Полтавській області

Полтавщина – це регіон відомий своїм туристичним різноманіттям по всій Україні. Тут можна знайти відпочинок для кожного. Завдяки своєму вигідному економічному і географічному розташуванню, Полтавська область займає одні з найкращих місць на туристичному ринку України. Полтавщина

надзвичайно багата на природні ресурси та лікувальні чинники. Цьому сприяють географічне положення, геологічна будова та гідрогеологічні умови.

Полтавська область – це адміністративно-територіальна одиниця України, з центром у місті Полтава. Утворена 22 вересня 1937 року. Полтавщина розташовується у центральній частині Лівобережної України. Більша частина області лежить у межах Придніпровської низовини та Полтавської рівнини. Площа полтавської області – 28748 кв. км, або 4,76% від всієї площі України. На півночі межує з Чернігівською і Сумською, на сході – з Харківською, на півдні – з Дніпропетровською та Кіровоградською, на заході з Черкаською та Київською областями. Наразі в області є 4 райони: Лубенський Миргородський, Полтавський і Кременчуцький. А також 16 міст, серед яких 6 обласного значення – Гадяч, Горішні Плавні, Лубни, Кременчук, Миргород і Полтава та станом на 01.12.2020 рік в області налічується 60 територіальних громад [37]. На рисунку 1.3.1 зображено адміністративну карту Полтавської області.

Рис.1.3.1 Адміністративна карта Полтавської області(сучасний поділ на райони) [71].

Вигідне розташування Полтавської області дає змогу збільшувати туристичні потоки, адже через область проходять важливі транзитні шляхи, які в свою чергу з'єднують міста мільйонники між собою. Для Полтавщини це велика перевага, адже навіть транзитні туристи мають можливість передавати інформацію про край де вони побували, заохочуючи інших відвідувати цей регіон.

Також варто зазначити, що Полтавська область має досить різноманітну флору і фауну. На території Полтавської області налічується 146 річок (водотоків довжиною понад 10 км) загальною довжиною 5100 км. Серед них дві великі (понад 500 км) – Дніпро і Псел; дев'ять середніх (довжиною 101>500 км); 135 малих річок (100 км і менше). Є також приблизно 1600 струмків. Середня густота річкової мережі 0,27 км/км² (по Україні – 0,25 км/км²). Найбільший цей показник для басейнів Псла і Хоролу – в центральній частині Полтавщини (0,40 км/км)[38]. Клімат у області помірно-континентальний. Це дає змогу у будь-яку пору року реалізовувати туристичні поїздки.

Природа Полтавщини з давніх-давен була надзвичайно багатою. Різноманіття ландшафтів рослинного і тваринного світу області обумовлене, насамперед, природними факторами – кліматичними, геоморфологічними, історичними.

Природні ресурси, які впливають на розвиток лікувально-оздоровчого туризму можна поділити на дві групи: природно-географічні та природно-антропогенні. Серед природно-географічних ресурсів виділяють: кліматичні ресурси, земельні ресурси, біологічні ресурси, мінеральні ресурси та гідрологічні ресурси. (табл. 1.3.1)

Природно-антропогенні ресурси включають природні об'єкти які охороняються людським суспільством. В Україні відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» існує 11 категорій таких територій особливої охорони: біосферні заповідники, заповідники природні, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, дендропарки, парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва, зоологічний парк,

ботанічний сад, заповідне урочище.

Слід також зазначити, що на розвиток туристичної галузі досить значимо впливає наявність історико-культурних ресурсів. Сюди відносять пам'ятки архітектури, археології, історії, містобудування, мистецтва та етнографії.

Таблиця 1.3.1

Основні види природно-географічних ресурсів наявних у Полтавській області. Узагальнено автором на основі [23].

Види природно-географічних ресурсів	Основні складові наявні у Полтавській області
Кліматичні ресурси	Полтавська область розташована в помірно-континентальному кліматі, який характеризується достатньою кількістю тепла і вологи. Лісистість території сприяє розвитку кліматичних курортів лісової зони(Гадяч, Миргород, Велика Багачка).
Земельні ресурси	Полтавська область, розташована в Центральній частині України і займає площу 28748 кв.км. Також ґрунтовий покрив у області переважно чорноземи. Сусідні області – Чернігівська, Сумська, Харківська, Київська, Дніпропетровська, Кіровоградська, Черкаська.
Біологічні ресурси	Природно-заповідна мережа Полтавщини складає загальну площу 142020,358 га. Сюди відносяться національні парки «Пирятинський» і «Нижносульський», заказники державного та місцевого значення та інші природні об'єкти.
Мінеральні ресурси	У 8 районах Полтавщини виявлено близько 20 родовищ мінеральних вод, які за свої складом вважаються хлоридно-натрієвими та гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвими водами, що придатні для використання з метою оздоровлення. Торфові пелоїди активно використовуються санаторіями ПрАТ «Миргородкурорт» та «Сосновий бір»
Гідрологічні ресурси	282.5 тис. га – площа зайнята водними об'єктами у Полтавській області. Річкова система включає: одну велику річку – Дніпро; вісім середніх за протяжністю річок – Мерло, Псел, Сула, Ворскла, Оржиця, Хорол, Оріль та Удай; 137 малих річок; понад 1600 струмків і водотоків; омивається Кременчуцьким та Дніпродзержинським водосховищами.

Ще одним елементом у розвитку лікувально-оздоровчого туризму на Полтавщині є сприятлива екологічна ситуація. У області не міститься жодних атомних електростанцій, які б забруднювали навколишнє середовище. Серед найбільш забруднених регіонів Полтавської області є промисловий центр – Кременчук. Це пов'язано з тим, що на її території проводять діяльність такі

промислові гіганти, як: ТОВ «Біланівський гірничо-збагачувальний комбінат», АТ «Кременчуцький завод технічного вуглецю», ТОВ «Кременчуцька ТЕС», ТОВ «Єристівський гірничо-збагачувальний комбінат» тощо[35]. Тож Полтавська область має чисте повітря, гарно озеленені території, що і сприяє розвитку лікувально-оздоровчого туризму. На Полтавщині найбільш екологічно чистими вважаються території Чорнухинської, Козельщинської, Миргородської та Семенівської громад. До речі Миргородський район є й головним центром Полтавщини у питанні лікувально-оздоровчого туризму.

За даними Головного управління служби статистики у Полтавській області [9] станом на 2017 рік налічувалося 27 санаторно-курортних та оздоровчих закладів. У таблиці 1.3.2 відображено кількість санаторно-курортних закладів у період з 2010 по 2017 рік.

Таблиця 1.3.2

Кількість санаторно-курортних та оздоровчих закладів у Полтавській області станом на 2017 рік. Складено автором на основі джерела [9].

Роки	Санаторії та пансіонати з лікуванням		Санаторії-профілакторії		Будинки і пансіонати відпочинку		Бази та інші заклади відпочинку	
	всього	У них ліжок, од	всього	У них ліжок, од	всього	У них ліжок, од.	всього	У них ліжок, од.
2010	13	3700	7	400	2	400	7	500
2011	13	3700	6	400	2	400	7	600
2012	13	3700	5	400	1	-*	10	600
2013	13	3700	5	400	1	-*	11	700
2014	13	3700	5	400	1	-*	11	700
2015	13	3700	2	300	1	-*	12	700
2016	13	3500	2	300	-	-	13	800
2017	13	3400	2	300	-	-	12	800
Відхилення 2017 р. до 2010 р.:од.	0	-300	-5	-100	-2	-400	+5	+300

* — дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику»[40] щодо конфіденційності статистичної інформації.

Проаналізувавши дані таблиці, ми можемо зробити висновок, що незмінною залишилася лише кількість санаторіїв та пансіонатів з лікуванням.

Кількість інших закладів оздоровлення поступово зменшувалася. Наприклад, будинки і пансіонати відпочинку станом на 2017 рік взагалі перестали функціонувати. Натомість бази та інші заклади відпочинку навпаки почали активніше працювати у Полтавській області. Із даних таблиці видно, що їх найбільша кількість складала 13 одиниць у 2016 році.

У Полтавській області найбільш популярними є санаторії, які базуються на лікуванні мінеральними водами. Головні центри наявності мінеральних вод на Полтавщині – Миргородський, Лубенський, Кременчуцький, Полтавський райони.

Наразі існує три типи мінеральних вод: природні столові, лікувальні без специфічних компонентів і властивостей та, власне, лікувальні з вмістом специфічних компонентів. У Полтавському регіоні виділяють лише два типи з перелічених. Мінеральні води Полтавщини мають 7 родовищ де видобувається вода без специфічних компонентів та 3 родовища і 8 свердловин де води наповнені різними елементами. Найбільшими родовищами мінеральних вод в Полтавській області вважаються Миргородське, Новосанжарське та Демидівське.(рис 1.3.2)

Рис. 1.3.1. Родовища мінеральних вод у Полтавській області[69].

У Полтавській області загалом є 20 джерел мінеральних вод у Полтавській, Миргородській, Великобагачанській, Кременчуцькій, Шишацькій, Семенівській, Новосанжарській та Хорольській громадах. Всі ці води за своїм складом придатні до використання у оздоровчих комплексах.

За інформацією Департаменту культури і туризму Полтавської обласної державної адміністрації. [12] «Справжніми перлинами лікувально-оздоровчої мережі Полтавської області є курорти Миргорода, Нових Санжар, Зінькова та Великої Багачки, які приваблюють на відпочинок та оздоровлення мешканців з усіх регіонів України та багатьох країн світу. Окрім оздоровлення, курорти Полтавщини відіграють культурну та туристичну роль. Попит на розваги, екскурсії та екотуризм на курортах області зростає з кожним роком».

На сьогоднішній день одним із лідерів санаторно-курортної сфери є «Миргородкурорт». Всі санаторії цього курорту мають вищий рівень акредитації. Зручне розташування і транспортне сполучення дозволяє дістатися сюди від провідних промислових центрів країни всього за 2-3 години. А висока ефективність оздоровлення на курорті «Миргород» добре відома не тільки в Україні, а й далеко за її межами і приваблює сюди протягом усього року більше 30 тисяч відпочиваючих майже з 30 країн світу.

До санаторно-курортного комплексу «Миргородкурорт» входять чотири санаторії: «Березовий гай», «Миргород», «Полтава», і «Хорол». У санаторіях лікують захворювання шлунку, печінки, підшлункової залози, жовчного міхура та кишківника. Точна діагностика, індивідуальна програма оздоровлення з урахуванням усіх виявлених захворювань, комплексний підхід, що поєднує природні цілющі сили, збалансоване харчування з екологічно чистих продуктів, користь широкого спектру фізіотерапевтичних процедур і можливості активного відпочинку, поліпшення роботи шлунково-кишкового тракту, нормальний обмін речовин і унікальні результати у відновленні захисних сил організму – це все поєднується на базі ПрАТ «Миргородкурорт» [25].

Між тим, приватне акціонерне товариство лікувально-оздоровчих закладів «Миргородкурорт» здобуло перемогу у Національному рейтингу

«Лідер товарів та послуг України», отримало нагороду «Золотий знак якості товарів і послуг України», звання «Кращий лікувально-оздоровчий заклад» і «Флагман сучасної медицини». Неодноразово в Україні визнавалося «Підприємством року». А 17 жовтня 2013 року на сесії Генеральної Асамблеї Всесвітньої Федерації водолікування та кліматолікування (ФЕМТЕК) у Греції курорт «Миргород» отримав вищу нагороду міжнародної спільноти фахівців курортної справи – звання «Кращого курорту світу».

Тож, підсумовуючи, можна зазначити, що ПрАТ «Миргородкурорт» є одним із найуспішніших санаторно-лікувальних комплексів на території України. Використання цілющих мінеральних вод та пелоїдів заохочує туристів відвідати цей курорт для відпочинку і оздоровлення.

Також активно використовуються лікувальні грязі у санаторії «Сосновий бір». Знаходиться цей санаторій у селі Власівка Зінківського району. Тут пропонують різноманітні процедури як традиційної медицини, так і різноманітні методики нетрадиційної медицини. На території санаторію було відкрите джерело мінеральної води «Ташань». Мінеральна вода «Ташань» належить до середньомінералізованих хлоридно-натрієвих вод, має прозорий колір і солонуватий присмак[63].

Наступним лікувально-оздоровчим санаторієм на Полтавщині є санаторій «Псьол». Він розташовується у Великобагачанському районі. Тут можна отримати велику кількість лікувальних, реабілітаційних та оздоровчих процедур. Санаторій знаходиться в дуже привілейованому становищі, адже на його території є джерело хлоридно-натрієвої та слаболужної мінеральної води "Великобагачанська", яка використовується для пиття та зовнішнього застосування. У цьому санаторії головні методи лікування – це бальнеолікування, грязелікування, озокеритолікування, бішофітотерпія, електролікування та інші[32].

Взагалі на Полтавщині є всі умови для того аби стати одним із лідерів на ринку лікувально-оздоровчого туризму. Найкращі санаторно-курортні комплекси у Полтавській області мають унікальні методики лікування та свої

особливості розташування. Найвідоміші з них – це ПрАТ «Миргородкурорт», санаторії «Сосновий бір», «Псьол» та «Івушки», а також комплекс «VERHOLY Relax Park».

«Verholy Relax Park» вважається відносно молодим санаторієм на Полтавщині. Його було створено у 2012 році. Комплекс розташований за містом в лісовій місцевості. Це є значною його перевагою, адже більшість людей в наш час бажають відпочивати в тихій зоні, віддаленій від міста. Територія комплексу досить велика, є вся необхідна інфраструктура, а розробка спеціальної програми фітнесу на свіжому повітрі для збільшення потоку туристів виявилася дуже успішною. Фішкою цього комплексу є поєднання з природою. Його кредо «Природа – це не місце для відвідування, це домівка». На території релакс-парку розташовується кінноспортивний комплекс, який включає в себе як і навчання верховій їзді так і звичайний відпочинок. Персонал це тренери та інструктори українських та міжнародних змагань. Хоча «Verholy Relax Park» не лікувальним комплексом, а лише відпочинковим, він має усі переваги щоб отримати цей статус. Сюди приїжджають не тільки українці, а й закордонні туристи та вітчизняні артисти [32].

Санаторно-оздоровчий комплекс «Івушка» розташовується у Кременчуцькому районі поблизу річки Псел. У санаторії лікують захворювання нервової системи, верхніх дихальних шляхів, хребта та суглобів, шлунково-кишкового тракту, серця та судин. Для ефективного поліпшення здоров'я використовуються різні методи лікування, такі як карбоксітерапія, ударно-хвильова терапія та підводний душ-масаж.

Тож варто наголосити, що Полтавська область унікальна у кількості лікувальних ресурсів. Тут не лише є мінеральні води, а й пелоїди (лікувальні грязі) а також бішофіт – геологічний аналог Мертвого моря. Бішофіт дуже часто порівнюють з морською чи океанічною сіллю, а ще називають аналогом Мертвого моря. Мінеральні сполуки, що входять до Бішофіту, природно-стабілізовані, легко засвоюються та відіграють важливу роль для життєдіяльності людини. На відміну від звичної морської солі, він має високий

вміст магнію, більш складний мінеральний склад, отже – більш широкі оздоровчі та лікувально-профілактичні властивості. Полтавський бішофіт дуже рідкісний мінерал і його родовище одне з найглибших глибиною 2,5 км. Бішофіт застосовують в медицині у вигляді загальних та місцевих ванн, компресів, розтирань, примочок. І якщо раніше його пропонували в основному пацієнтам санаторіїв, то зараз завдяки зручним препаратам на його основі стало популярним лікування бішофітом в домашніх умовах[12].

Варто також зазначити, що мінеральна вода з Полтавської області використовується для внутрішнього вживання, купання, зрошення та інгаляцій. Родовища торфових пелоїдів знаходяться в заплавах річок Хорол, Псел, Ворскла, а найбільшим є родовище «Семеренки», розташоване в 40 км від курорту Миргород у межах правобережної заплави р. Грунь-Ташань, на відстані 1 км на південь від с. Семеренки та за 8 км на схід від с. Великі Сорочинці Миргородського р-ну Полтавської обл. За своїми основними фізико-хімічними показниками темно-коричневі торфові грязі родовища «Семеренки» належать до низькомінералізованих високо-зольних без-сульфідних – слабо-сульфідних торфових пелоїдів [16].

Полтавська область насичена всіма чинниками для створення нових лікувально-оздоровчих комплексів. Її особливості клімату, рельєфу та насиченість різними водоймами дають неабиякий потенціал для лікувально-оздоровчого туризму. У цьому регіоні, як зазначалося раніше, близько 20 родовищ мінеральної води, кожна з яких своїм складом унікальна. Завдяки існуванню цих лікувальних вод, а також родовищ з лікувальними грязями на Полтавщині функціонує понад 13 санаторіїв, де є великий спектр лікувально-реабілітаційних та терапевтичних процедур. Ще одним незрівнянним компонентом привабливості регіону вважається лікування бішофітом, який сприяє оздоровленню та лікуванню різних фізичних хвороб. Тому в регіон виділяють аж декілька центрів лікувально-оздоровчого туризму: Миргород, Нові Санжари, Хорол, Велику Багачку, Зіньків тощо.

Роблячи невеликий підсумок, варто зазначити, що розвиток лікувально-

оздоровчого туризму в Україні і на Полтавщині зокрема, відбувається помірними темпами. Залучення нових інвестицій, вдосконалення нормативно-правової бази, покращення управління на місцевому рівні і далі сприятиме зростанню конкурентоспроможності і швидкому розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

РОЗДІЛ 2.СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В РЕГІОНІ

2.1 Організація санаторно-курортного лікування та оздоровлення дітей у Полтавській області

Одним з найважливіших чинників процвітання нації є її здоров'я. А як відомо забезпечувати належний рівень здоров'я необхідно з самого дитинства. Діти – це та категорія населення, імунітет якої дуже вразливий до різних видів захворювань. В останні роки через пандемію та наявність багатьох респіраторних інфекцій рівень здоров'я у дітей значно знизився.

Передовим завданням держави наразі є покращення рівня життєдіяльності, здоров'я та поновлення життєвих сил у дітей. Також не менш важливим є створення умов для розвитку творчих здібностей та оздоровлення в цілому. Для України досить важливо підтримувати належний рівень здоров'я серед дітей, адже це є однією з ознак розвитку країни та має важливе економічне та соціальне значення. Також важливо зауважити на тому що, діти потребують не тільки оздоровлення, а й належного відпочинку. Тобто, наявність екологічно чистої території та кваліфікованого персоналу створюють необхідні умови для організації оздоровлення дітей.

Варто зауважити, що на законодавчому рівні питання оздоровлення та відпочинку дітей регулюється декількома Законами: Конституції України, Сімейного кодексу України, законів України «Про охорону дитинства», «Про позашкільну освіту», цього та інших законів, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, інших нормативно-правових актів. Також основним є Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»[50]. Цей закон описує напрями і принципи регулювання державної політики у сфері дитячого оздоровлення, а також окреслює основні стандарти, щодо якості надання відповідних послуг. Наприклад, у Статті 3

Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»[50] описані основні принципи та напрямки державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку дітей:

- рівність прав кожної дитини на оздоровлення та відпочинок;
- визнання пріоритетним у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування здійснення заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я дітей шляхом організації оздоровлення та відпочинку;
- надання послуг з оздоровлення та відпочинку дітям, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки;
- адресність соціальної допомоги, що надається з державного і місцевих бюджетів для оздоровлення та відпочинку дітей;
- підтримка заходів, що здійснюються підприємствами, установами і організаціями, фондами, громадянами та їх об'єднаннями в цій сфері;
- створення доступного та ефективного ринку послуг з оздоровлення та відпочинку дітей;
- збереження і розвиток мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку;
- творення механізмів економічного стимулювання, кредитування, цільової фінансової підтримки закладів, що здійснюють оздоровлення та відпочинок дітей та інше.

Тобто держава зацікавлена у тому, щоб майбутнє покоління виростало здоровим, і ось чому питання оздоровлення дітей зараз є дуже важливим.

У нинішніх умовах відпочинок і оздоровлення дітей вирішується лише на місцевих рівнях, адже з початком повномасштабної війни не всі зони в Україні є безпечними для діяльності дитячих санаторно-лікувальних і оздоровчих закладів.

Зараз питанням дитячого оздоровлення у Полтавській області займаються відповідні структурні підрозділи Полтавської ОДА. Також для кращого державного регулювання політики у сфері оздоровлення дітей на Полтавщині

було розроблено обласну програму «Програма оздоровлення та відпочинку дітей на 2020-2024 рр.»[30]. Мета цієї програми полягає в тому, щоб забезпечити державні гарантії щодо доступності, якості та безпечності послуг з оздоровлення та відпочинку дітей. Програма спрямована на конкретні заходи для здешевлення путівок, підтримку закладів оздоровлення для дітей та їх матеріально-технічну базу. На підтримку та розвиток цієї програми було виділено 544392,8 тис. грн. За ці кошти будуть надаватися путівки у санаторно-лікувальні заклади а також табори для оздоровлення дітей. Отримати їх зможуть діти-сироти, діти-інваліди, діти з малозабезпечених чи багатодітних сімей, діти учасників АТО тощо. «Програма оздоровлення та відпочинку дітей на 2020-2024 рр.» передбачає повне або часткове (від 70% до 90%) погашення вартості путівки[30].

Загалом всі заходи, які спрямовані на підтримку дітей у сфері оздоровлення дуже важливі, адже діти – це майбутнє нації.

За офіційними даними Головного управління статистики у Полтавській області[9], станом на 2019 рік приблизно 9 тисяч дітей скористалися послугами здешевлення вартості путівки. Тим самим це спричинило зменшення навантаження на власників оздоровчих закладів на 23,5%, також збільшився потік відпочиваючих на 80%, тим самим це дало поштовх до покращення обслуговування у різних закладах оздоровлення.

Наразі Головне управління статистики у Полтавській області[9] на період воєнного стану призупинило оприлюднення статистичної інформації. Тому керуючись даними за попередні роки можемо прослідкувати загальну тенденцію у сфері оздоровлення дітей. У таблиці 2.1.1 наведено кількість закладів санаторно-курортного та оздоровчого спрямування, а також кількість дітей що в них перебували.

Проаналізувавши дані ми бачимо, що кількість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку за період з 2009 по 2019 зменшилася. За 2019 рік функціонувало лише 757 закладів, що на 25 одиниць менше, тобто на 3,2%, за попередній 2018 рік. Та на 51 одиницю або 6,31 % менше від 2017 р.

Таблиця 2.1.1

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку на
Полтавщині за 2009-2019 роки[9].

Роки	Кількість закладів, од		У них місць, од		Кількість дітей, які перебували у закладах, осіб	
	Усього	У тому числі заклади оздоровлення	Усього	У тому числі у закладах оздоровлення	Усього	У тому числі заклади оздоровлення
2009	1037	30	6065	6039	58358	15974
2010	1007	30	6439	6099	56301	14763
2011	1000	27	6172	5644	54262	13259
2012	999	26	6121	5507	55508	14750
2013	1001	27	6699	5769	57600	14668
2014	874	26	6376	5708	50894	15505
2015	799	24	6004	5314	47142	14358
2016	798	24	6232	5937	50378	16039
2017	808	25	6117	5662	54620	18112
2018	782	22	5279	4759	49204	14038
2019	757	26	6137	6094	50687	16219

Але по при таку неутішну динаміку, заклади оздоровлення у 2019 році показали гарний приріст: їх кількість була 26 одиниць, що аж на 18,1% більше ніж у 2018, а також на 4% ніж у 2017.

Щодо розміщення у дитячих закладах оздоровлення і відпочинку, то тут спостерігається позитивна динаміка. Це спричинено тим, що кількість закладів поступово зменшується. У звітному році кількість місць склала 6137, що на 16,25% більше ніж у 2018 році. Досягнуто це тим, що у функціонуючих закладах розширили місця для залучення більшої кількості дітей.

Динаміку розвитку дитячих закладів спрямованих на оздоровлення зображено на рисунку 2.1.1. Тут яскраво простежується, як саме розвивала та функціонувала база санаторно-курортних та оздоровчих закладів для дітей. Також необхідно зазначити що за весь досліджуваний період кількість закладів все ж таки зменшилася на 4 одиниці, що очевидно було пов'язано із економічними чинниками та різким зменшенням державного утримання таких закладів.

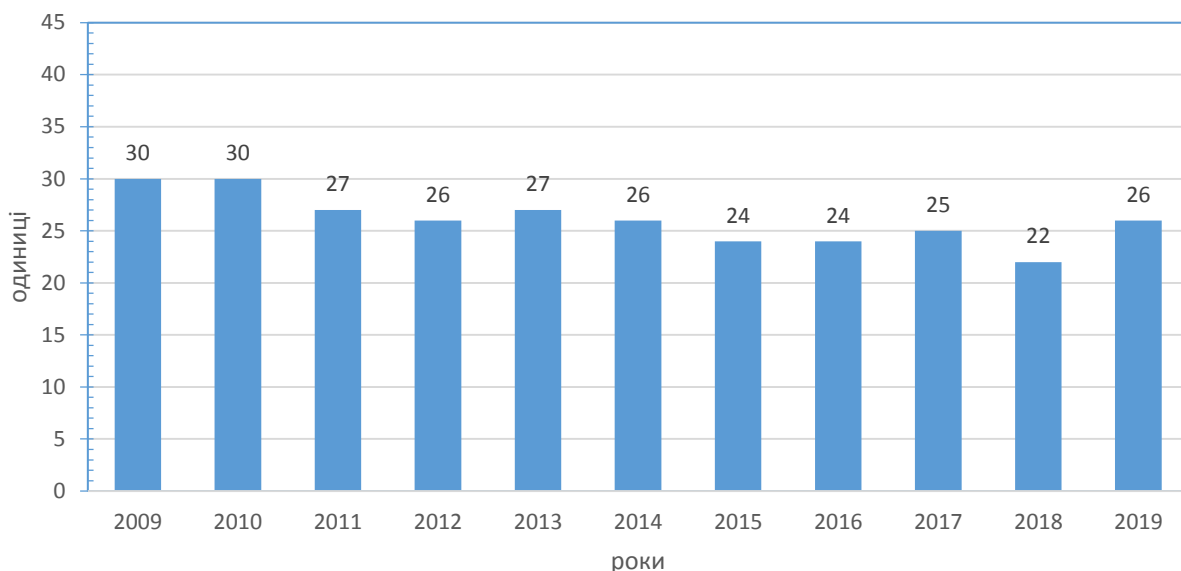

Рис.2.1.1 Кількість закладів оздоровлення, що працювали влітку 2009-2019 рр.[9].

Звісно одним із найважливіших факторів у аналізі роботи дитячих закладів оздоровлення є кількість дітей, які отримали змогу пройти оздоровлення чи лікування у цих закладах. У досліджуваному періоді найбільша кількість дітей була у 2009 році – 58358 особи, а найменша у 2015 – 47142 особи. Загальну тенденцію перебування дітей у заклад оздоровлення представлено на рисунку 2.1.2.

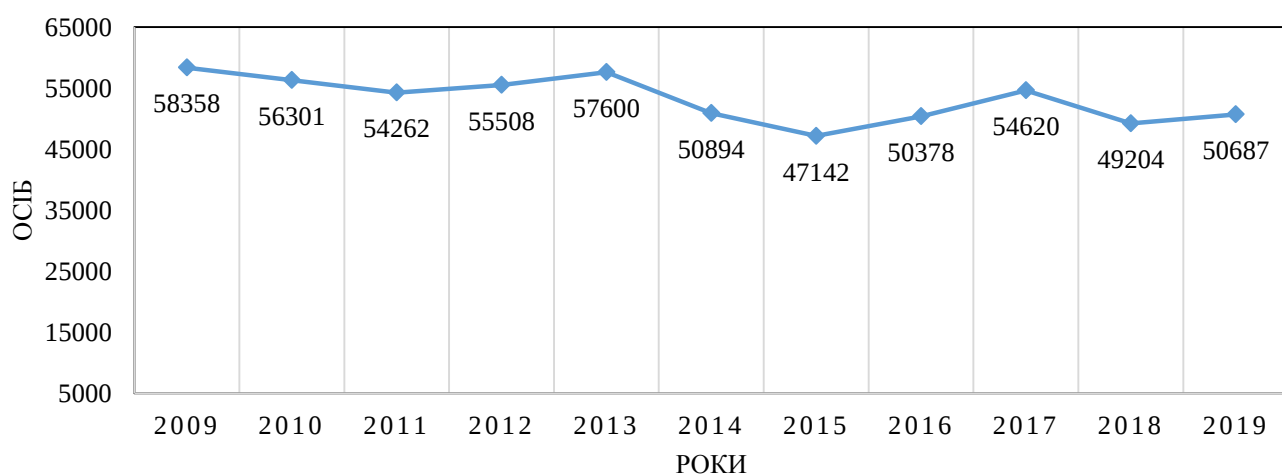

Рис. 2.1.2. Кількість дітей, що перебували у закладах оздоровлення та відпочинку у 2009-2019 роках[9].

На рисунку чітко простежується тенденція щодо нерівномірності кількості дітей, які були оздоровлені в досліджуваній період. Великий спад відвідуваності таких закладів припав на 2015 рік. Саме цього року в Україні відбувалися анексія Криму та початок війни на Сході України. В подальшому кількість дітей то збільшувалася, то зменшувалася. Це пояснюється нестабільною ситуацією в країні а також різними рівнями фінансування з місцевого бюджету. Адже багато путівок почали видавати дітям учасників АТО та переселенцям.

Як зазначалося раніше, у період воєнного стану сайти служб статистики припинили оприлюднювати статистичні данні. Тому у період з 2020 по 2023 рік офіційних даних про кількість закладів і кількість дітей, що їх відвідали відсутня.

Попри це на засіданні Полтавської ОДА, яке відбулося 14 червня 2021 року було анонсовано про початок оздоровчої кампанії. За словами Дмитра Луніна, очільника Полтавської ОДА, у сезон 2021 року запрацювали 19 оздоровчих закладів, з них на той час вже розпочали першу зміну: «Еколог», «Горизонт» (с. Запсілля), «Горизонт» (с. Вельбівка), «Зоряний», «Нові Санжари», «Супутник» (с. Дмитрівка Кременчуцького району), «Миргородський», «Ерудит». У цих таборах перебувало понад 800 дітей. Також зі слів Дмитра Луніна, першого віце-губернатора, планувалося залучити 131 млн. гривень на розвиток оздоровчих закладів. З них частина виділена для пільгових категорій[70].

Тому, можна зазначити, що у 2021 році діяльність санаторно-курортних та оздоровчих закладів для дітей відбувалася. Неможливо зараз сказати наскільки успішної була ця оздоровча кампанія, тому що наявність пандемії коронавірусу та нестабільної економічної ситуації суттєво знизила кількість оздоровчих закладів та дітей, які там відпочивали. Наприклад, у порівнянні з 2019 роком, кількість оздоровчих закладів у 2021 році склала лише 19. Це на 36,8% менше ніж за 2019 рік.

На превеликий жаль, на Полтавщині спостерігається тенденція, щодо

скороченості населення віком до 17 років. За даними Головної служби статистики у Полтавській області[9] кількість постійного населення віком від 0 до 17 років у Полтавській області станом на 2020 рік становила 231275 осіб. Це на 2935 осіб менше ніж за 2018 рік. Тобто у відсотковому значенні – на 12,66%. Цей негативний відсоток свідчить про старіння нації. Тобто з кожним роком кількість дітей у загальній структурі населення на Полтавщині (рис.2.1.3.) зменшується. Це обумовлено розповсюдженням різних захворювань, зокрема і пандемії COVID-19, що спричинили зменшування народжуваності, або навіть дитячі смерті.

Тому державі варто вживати необхідних заходів щодо підвищення рівня народжуваності та пильнувати ситуацію з оздоровленням та відпочинком дітей.

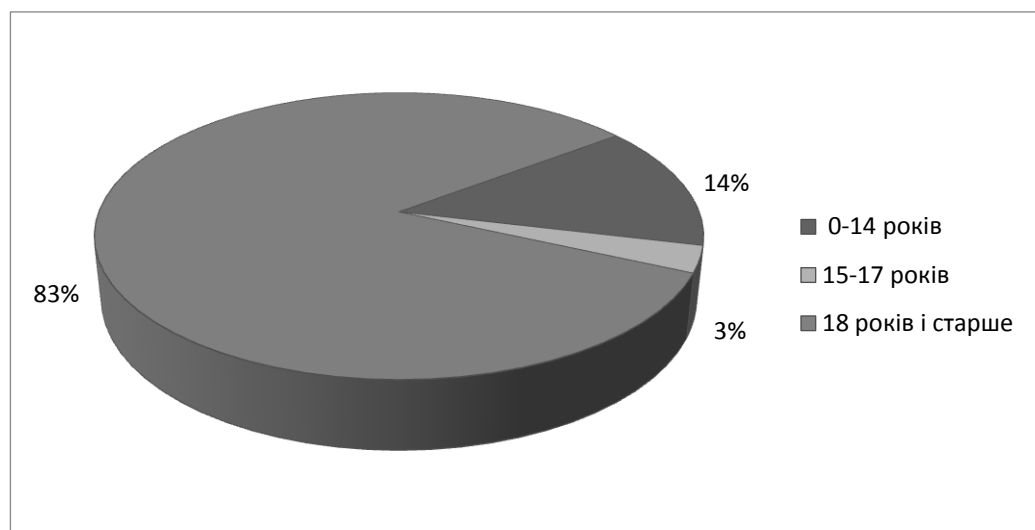

Рис.2.1.3 Кількість дітей у загальній структурі населення Полтавської області станом на 2020 рік. Узагальнено автором на основі [9].

Полтавщина завжди славилася своїм чудовим кліматом, екологічністю територій та багатством природи. Завдяки цим надбанням у цій області функціонує досить велика кількість санаторно-курортних закладів, зокрема і дитячих. Серед таких можна виділити декілька: Дитячий оздоровчий центр санаторного типу «Миргородський» Полтавської обласної ради, Філія «Спортивно-оздоровчий комплекс «Супутник» комунального закладу «Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Зоряний»; Дитячий оздоровчий заклад санаторного типу «Нові Санжари» Медичного центру «Нові Санжари»

Національної гвардії України; Дитячий оздоровчий табір «Сонячний» Публічного Акціонерного Товариства «Укртатнафта» та інші[12].(Додаток А)

Дитячий оздоровчий центр санаторного типу «Миргородський» Полтавської обласної ради функціонує з 2006 року. Він має досить вигідне розташування, адже знаходиться за 35 км від міста Миргород в сосновому лісі на березі річки Псел. Цей заклад багатофункціональний адже він може працювати цілий рік. Загальна місткість закладу 240 ліжок/місць(240 влітку, 120 – цілий рік). Оздоровчий центр надає послуги з медичної реабілітації загального терапевтичного профілю. Також завдяки розвиненій інфраструктурі закладу, діти мають можливість весело розважатись і розвиватись.

Ще одним унікальним закладом оздоровлення для дітей на Полтавщині є Дитячий оздоровчий заклад санаторного типу «Нові Санжари» Медичного центру «Нові Санжари» Національної гвардії України. Цей заклад єдиний на території Полтавської області, що має державну форму власності. Розташований він у лісопарковій зоні села міського типу Нові Санжари. Також варто зауважити, що цей оздоровчий заклад розмістився біля річки Ворскла, що сприяє розвитку різних інтерактивів для відпочиваючих. Головна особливість цього закладу – це гідрокарбонатно-хлоридно-натрієва мінеральна вода «Новосанжарська» Єсентуківського типу, яка містить різні макро- та мікроелементи, зокрема бром, бор.

Великою популярністю серед дітей користується Дитячий оздоровчий табір «Сонячний» Публічного Акціонерного Товариства «Укртатнафта». Розташований заклад у селі Михайлівка Диканського району. Заклад популярний серед молоді через те, що його основна концепція полягає в тому, щоб дати можливість дітям продемонструвати та відкрити в собі нові таланти. Табір працює по інноваційній авторській програмі, тому кожна зміна тематична та неповторна. У Цьому таборі проводять безліч майстер-класів, шоу-програм та основну увагу приділено спортивному розвитку та оздоровленню. У оздоровчому закладі функціонують понад 8 спортивних секцій, туристичний гурток та інші розвивальні програми.

Ще одним не менш цікавим закладом оздоровлення та відпочинку дітей у Полтавській області є Спортивно-оздоровчий комплекс «Супутник». Він є філією комунального некомерційного підприємства «Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку «Зоряний». Заклад зі спортивним нахилом та має можливості приймати дітей з особливими потребами для організації відпочинку та оздоровлення. У цьому закладі основний уклін ставиться на спортивний розвиток та оздоровлення дитини. Тому тут дуже багато спортивних секцій, різних тренувальних майданчиків а також футбол, міні-футбол, бадмінтон, артбол, баскетбол, майданчик для кінного спорту, спортивна зала. Також тут багато різних майстер-класів, зокрема, йога, малювання, кулінарія та інші.

Це далеко не всі санаторно-курортні та оздоровчо-відпочинкові заклади для дітей у Полтавській області. Але варто підкреслити, що потенціал розвитку таких закладів дуже великий. Тут варто розуміти, що розвиток закладів оздоровлення та відпочинку залежить від багатьох факторів – це і рівень фінансування, законодавча підтримка, інвестиції, кваліфікація персоналу, політична ситуація в країні та інше.

Наразі у Полтавській області функціонують декілька дитячих оздоровчих закладів санаторного типу. Це безумовно важливо, адже нинішні умови проживання дітей спричиняють багато хвороб і для їх лікування і профілактики дуже важливим є наявність саме таких закладів.

На превеликий жаль з початком війни в Україні всі заклади оздоровлення та відпочинку для дітей майже повністю призупинили свою діяльність. Зараз там перебувають переселенці з різних областей України, а деякі заклади взагалі зачинені.

Розуміючи, що у такий важкий період часу оздоровлення дітей є вкрай важливим, Штаб з координування організації і проведення оздоровлення та відпочинку дітей затвердив алгоритм початку оздоровчої кампанії в безпечних регіонах у період воєнного стану:

- обласною державною адміністрацією визначається безпечність області для проведення оздоровчої кампанії;

- якщо регіон безпечний, далі створюється обласна комісія із забезпечення оздоровлення та відпочинку дітей, сюди відносяться усі представники дотичних служ та обов'язково ДСНС;

- комісією проводяться перевірки закладів та визначаються ті, які можуть забезпечити безпеку дітей на період оздоровлення, обов'язкова вимога наявність укриттів, запасів пального, актуалізованих планів евакуації та відповідного транспортного забезпечення.[31]

У Полтавській області ще з початку війни Рада оборони області ухвалила рішення про те, що дитячі заклади оздоровлення та відпочинку у 2022 році працювати не будуть. Також ці обмеження не скасовані і у 2023 році. На прес-конференції, що відбулася 24 травня Начальник Полтавської ОВА Дмитро Лунін заявив, що заклади не відповідають вимогам безпеки для дітей, тому їх відкриють вже по завершенню війни[66].

Отже, із проведеного аналізу, ми можемо констатувати, що Полтавщина має чудовий арсенал закладів для оздоровлення та відпочинку дітей. Санаторно-курортні заклади мають всі наявні ресурси для проведення відпочинку дітей. У більшості санаторіїв і таборів є вся необхідна інфраструктура для розміщення дітей. Деякі санаторно-курортні заклади мають навіть обладнання для проведення терапевтичних процедур, а також для оздоровлення. Також у Полтавській області велика увага приділяється організації відпочинку та оздоровлення дітей. З цією метою було створено обласну «Програму оздоровлення та відпочинку дітей на 2020-2024 рр.». Ця програма включає в себе допомогу у розвитку оздоровчих закладів, розподіл фінансування та підтримку дітей, яким необхідна соціальна допомога. Ще «Програма оздоровлення та відпочинку дітей на 2020-2024 рр.» передбачає здешевлення вартості поїздок від 70% до 90%. Це допомагає малозабезпеченим сім'ям організувати оздоровлення дитини без величезних витрат. Варто зазначити, що у зв'язку з війною, заходи, передбачені програмою, тимчасово припинені.

За останніми даними за 2019 рік загальна чисельність дітей, що

перебувала у закладах оздоровлення та відпочинку склала 50687 осіб. Цей показник є дещо менший ніж у попередніх роках. На момент дослідження сайти статистик не оприлюднювали статистичну інформацію, щодо роботи закладів оздоровлення та кількості дітей, які їх відвідали. Тому ми можемо лише спрогнозувати, що за 2021-2023 рік відбулося ще більше зниження кількості відпочиваючих у закладах оздоровлення та відпочину. На це вплинула як пандемія, так і війна в Україні.

2.2. Перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в регіоні у повоєнний час

Лікувально-оздоровчий туризм у Полтавській області має великий потенціал. Наявність багатьох природно-кліматичних та рекреаційних ресурсів роблять область однією з передових на ринку розвитку туризму в Україні. Нажаль нинішні умови не дають можливості повноцінно розвивати галузь лікувального туризму. Спочатку пандемії коронавірусу багато закладів припинило свою роботу. А потім з початком повномасштабного вторгнення в Україну майже всі заклади надавали прихисток переселенцям і внутрішньо – переміщеним особам. Але попри все люди потребують якісного оздоровлення та лікування в наш час.

У довоєнний період індустрія туризму починала оговтуватися від жорстких обмежень пандемії COVID-19. Починали відкриватися розважальні заклади і функціонувати різні туристичні об'єкти, але з дотримання карантинних вимог. Незважаючи на світові тенденції, протягом 2020-2021 років внутрішній туризм став плацдармом для відновлення галузі. Попри закриті кордони та відсутність іноземних туристів, внутрішній туризм в Україні у 2020 році зріс. Виходячи з розміру туристичного збору, можна припустити, що туристичні потоки продовжують стрімко зростати: протягом 2021 року на 24% порівняно з 2019 роком. Перетин українського кордону у 2021 році було

здійснено понад 4 мільйонами іноземців. Це на 26,3% більше, ніж під час коронавірусу 2020 року[59].

Варто також наголосити про ключові обмеження, які впливають на розвиток туризму в Україні та в Полтавській області зокрема. Перш за все зараз діє воєнний стан і комендантська година, що вносить суворі обмеження у діяльність багатьох підприємств у сфері туризму. Також значний вплив має відсутність офіційних документів та механізмів управління саме цією галуззю, адже всі сили направлені на протидію війні. Без таких документів неможлива повноцінна діяльність туристичної галузі, тому що немає гарантій безпеки потенційних туристів та відшкодування у разі надзвичайних ситуацій. Закриття повітряного простору під час воєнного стану перешкоджає потоку туристів як в'їзних так і виїзних.

Згідно зі звітом Economist Intelligence Unit, війна в Україні може вплинути на туризм по всій Європі. При цьому українські туристи витрачають 45 мільйонів доларів на рік, але очікується, що ця кількість зменшиться під час війни. Окрім втрати туристів, під впливом війни різко зросли ціни на продукти харчування та паливо[75].

З початком війни 24 лютого 2022 року сфера туризму повністю перестала функціонувати на Півдні і Сході України. Але у інших регіонах туристична галузь функціонувала, звісно не повною мірою. Зокрема на Полтавщині більшість закладів санаторно-курортного типу, бази відпочинку і інші заклади розміщення були заселені переселенцями. За офіційними даними 7,7 млн. осіб, станом на квітень місяць 2022 року, зареєструвалися як внутрішньо-переміщені особи.

Варто зазначити, що війна в Україні дуже сильно вплинула на навколишнє середовище. Постраждало багато природних об'єктів, в тому числі і національного значення. Також у повітря потрапило понад 38 тисяч тон викидів від горіння російської техніки та утворилося понад 352 тисячі тон відходів, які забруднюють не лише повітря, а й землю. Також постраждали і ліси. Велика кількість лісових масивів згоріла або являється замінованою. Все

це негативно впливає на природні ресурси, які є основою у сфері лікувально-оздоровчого туризму.

Зараз у період воєнного стану на Полтавщині функціонують деякі санаторії лікувально-оздоровчого типу. Здебільшого вони надають послуги терапевтичного лікування та реабілітації. Наразі на базі ПрАТ «Миргородкурорт» планується відкриття реабілітаційних центрів. Йдеться про медичну та психологічну реабілітацію. Її зможуть пройти як цивільні, так і військові. Це гарне проектне рішення адже на базі курорту є вже досвідчені фахівці у галузі реабілітації та відповідне обладнання. Державою планується додатково виділяти кошти на покращення стану інфраструктури на курорті та на часткове відшкодування вартості поїздки для пільгових верств населення[25].

Навіть попри війну галузь туризму намагається функціонувати і триматися на економічно вигідному рівні. Але існує низка факторів, які безумовно стримують розвиток лікувально оздоровчого туризму на Полтавщині.

Перш за все, необхідно виділити політичну ситуацію в Полтавській області. На даний час вона є досить невтішною. Найбільше впливає звісно військовий стан на території області. У такому становищі неможливе повноцінне функціонування санаторії і закладів відпочинку, а для того щоб хоч якось працювати необхідно повністю переглядати програми відпочинку. Також високий рівень корумпованості у державних органах влади перешкоджає розподілу фінансів між закладами оздоровлення та лікування.

У той же час в Україні спостерігається хитка економічна ситуація. Проявляється це у девальвації національної валюти, зниженні рівня платоспроможності населення, а також у появі все більшої кількості соціально незахищених верств населення. Таке становище додає навантаження на самі санаторно-курортні заклади.

Попри це у закладах лікувально-оздоровчого типу існує розвинена інфраструктура і новітнє обладнання, що забезпечує розвиток галузі

лікувального туризму. Та забезпеченість санаторно-курортних закладів новітніми технологіями неможлива без провідних фахівців. Останніми роками спостерігається відтік професійних кадрів закордон. Це відбувається через низький рівень заробітної плати в Україні. В результаті санаторно-курортні заклади мають недостачу професіоналів. Тому подальший розвиток курортної сфери напрямку залежить від політичних, економічних і техногенних факторів.

Лікувально-оздоровчий туризм у Полтавській області має досить гарні перспективи для розвитку, але деякі фактори стримують його.

У своїй статті Н. М. Карпенко та Ю. В. Карпенко виокремили основні чинники, які стримують розвиток лікувально-оздоровчого туризму:

- відсутність чіткої державної політики, спрямованої на розвиток бальнеологічних курортів та санаторно-курортної галузі загалом;
- різке скорочення державних соціальних програм, спрямованих на оздоровлення широких верств населення;
- низький рівень інвестицій у лікувально-оздоровчу сферу з боку вітчизняних та закордонних інвесторів через недосконалість законодавчої бази й податкового механізму;
- відсутність маркетингової стратегії просування регіональних і національних лікувально-оздоровчих брендів;
- застарілість матеріально-технічної бази та недосконалість транспортної й соціальної інфраструктури курортних місцевостей;
- обмеженість фінансових ресурсів місцевих та регіональних бюджетів [16].

Таким чином, і в довоєнний період існувало чимало чинників, які стримували розвиток сфери лікувально-оздоровчого туризму в Україні та на Полтавщині. Наявність цих чинників обумовлена впливом як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. До них додалися проблеми, зумовлені повномасштабним вторгненням Росії в Україну.

Для повноцінного розуміння, які перспективи розвитку лікувально-

оздоровчого туризму в Полтавській області в післявоєнний час, необхідно скористатися методом SWOT-аналізу. Цей метод показує слабкі та сильні сторони внутрішнього і зовнішнього середовища лікувально-оздоровчого туризму. Завдяки методу SWOT-аналізу ми виокремимо наявні можливості та загрози для Полтавської області. У таблиці 2.2 наведено SWOT-аналіз розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Полтавській області.

З проведеного аналізу ми бачимо, що у Полтавській області сильні і слабкі сторони майже на однаковому рівні. Це свідчить про те, що область має вагомі перспективи для того аби розвивати лікувально-оздоровчий туризм у майбутньому.

Слабкими сторонами в лікувально-оздоровчому туризмі є насамперед відсутність фінансування і підтримки з боку держави. Це дуже сильно гальмує процес розвитку курортної галузі. Кількість слабких сторін є не досить великою, але їх наявність затримує підвищення рівня розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Поміж слабких сторін виокремимо найважливіші: недофінансування, відсутність інвестицій, застаріла матеріальна база. Це ключові проблеми, які потребують негайного вирішення.

Щодо сильних сторін, то Полтавська область дійсно має великі перспективи у розвитку санаторно-курортної галузі. Ключові сильні сторони – наявність природних ресурсів, що включають мінеральні води, торф'яні відкладення та бішофіт; наявність нормативно-правової бази, що регулює розвиток туризму в регіоні; діяльність ПрАТ «Миргородкурорт», що вважається одним із кращих в Україні. Всі сильні сторони надають конкурентну перевагу в розвитку лікувально-оздоровчого туризму, а також долучають нові інвестиції у цю галузь туризму.

Також необхідно зауважити, що на розвиток лікувально-оздоровчого туризму дуже сильно впливає зовнішнє середовище. Дивлячись на аналіз Полтавської області, ми бачимо, що у регіоні існує велика кількість можливостей та перспектив у розвитку туризму. Але всі вони відкладаються на другий план через загрози.

Таблиця 2.2

SWOT-аналіз лікувального-оздоровчого туризму в Полтавській області.

Складено автором

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Сприятливі кліматичні умови та велика кількість природних ресурсів. 2. Запровадження програм для розвитку лікувально оздоровчого туризму: Стратегія розвитку туризму та курортів у Полтавській області на 2019-2029 роки; Програма оздоровлення та відпочинку дітей на 2020-2024 роки. 3. Розвинена інфраструктура санаторно-курортних закладів. 4. Наявність закладів оздоровлення регіонального та національного рівнів з належною технологічною базою. 5. Впровадження програми по здешевленню вартості путівок у заклади санаторно-курортного спрямування та оздоровлення. 6. Діяльність передового курорту ПрАТ «Миргородкурорт», що є взірцем на національному рівні. 7. Наявність мінеральних вод, бішофіту та пелоїдів для проведення лікувально-оздоровчих процедур.	1. Недостатнє фінансування санаторно-курортних закладів з державних та міських бюджетів; нерівномірний розподіл коштів між закладами. 2. Низький розвиток матеріально-технічної бази у оздоровчих закладах, зокрема недостатність обладнання для невеликих санаторно-курортних закладів. 3. Майже повна відсутність інвестицій у галузь лікувально-оздоровчого туризму. 4. Недостатній рівень кваліфікації працівників. 5. Низький рівень заробітних плат для працівників лікувально-оздоровчих комплексів, що провокує відтік кадрів закордон. 6. Відсутність розвитку програм оздоровлення для людей з особливими потребами. 7. Погіршення соціально-економічного становища громадян у зв'язку з війною.
Можливості	Загрози
1. Підвищення рівня обслуговування та кваліфікацій працівників через новітні програми навчання. 2. Державна підтримка галузі лікувально-оздоровчого туризму шляхом вдосконалення нормативно-правової бази. 3. Залучення іноземних та вітчизняних інвестицій. 4. Припинення воєнного стану та відкриття повітряного простору для залучення іноземних туристів. 5. Розвиток санаторно-курортних комплексів завдяки співпраці з туристичними фірмами. 6. Залучення реклами для курортів шляхом співпраці місцевих органів влади і маркетингових агентств.	1. Розгортання бойових дій на території області; влучання в санаторно-курортні заклади. 2. Відсутність електропостачання в зв'язку з відключеннями електроенергії, створить несприятливі умови для роботи курортів. 3. Погіршення демографічної ситуації та вимушена міграція людей через війну. 4. Високий рівень цін на послуги лікувально-оздоровчих закладів. 5. Відсутність контролю за природними ресурсами, їх незаконний видобуток. 6. Забруднювання навколишнього середовища через згорання лісів та великої кількості військової техніки.

Найбільшою загрозою для галузі лікувально-оздоровчого туризму зараз є війна в Україні. Як згадувалося раніше, по всій території України введено

воєнний стан, що в свою чергу передбачає обмеження як для громадян, так і для підприємств. До речі, з початком повномасштабного вторгнення в Україну збільшилася кількість людей, які потребують лікування чи оздоровлення. В першу чергу санаторно-курортного оздоровлення потребують військові, які отримали поранення виконуючи бойові завдання. Сюди можна віднести фізичну та психічну реабілітацію, проходження терапевтичного лікування та інше. Також послугами санаторіїв необхідно скористатися людям, які постраждали від руйнувань та отримали травми або психічні розлади. Це допоможе в майбутньому вести кращий спосіб життя.

Також зовнішньою загрозою для лікувально-оздоровчого туризму Полтавщини є підняття рівня цін та забруднення навколишнього середовища. Ці фактори у комплексі завдають шкоди галузі туризму, адже з час починає знижуватись попит на туристичні поїздки.

Зауважимо, що розвиток лікувально-оздоровчого туризму відбувається завдяки широкому спектру можливостей, які існують у зовнішньому середовищі. На першому місці серед таких є підтримка держави. Держава забезпечує розвиток санаторно-курортних закладів, шлях проведення реклами та співпраці з різними туристичними компаніями. Також на державному рівні врегульоване питання оздоровлення дітей і функціонування курортів. Це складає неабияку перспективу для закладів оздоровлення, адже спираючись на підтримку держави вони можуть впроваджувати нові технології у свої програми відпочинку.

Провівши SWOT-аналіз лікувального-оздоровчого туризму в Полтавській області, ми можемо робити висновки, що область має хороші перспективи для подальшого розвитку цієї галузі туризму. Враховуючи всі слабкі і сильні сторони регіону, варто зазначити, що ефективний розвиток лікувально-оздоровчого туризму буде відбуватися вже по завершенню війни. Тому варто наголосити на тому що закладам санаторно-курортного спрямування необхідно вже зараз покращувати свою інфраструктуру, розробляти нові програми оздоровлення, а також планувати маркетингові заходи для залучення майбутніх

туристів.

Для популяризації лікувально-оздоровчого туризму можна створювати сторінки у соціальних мережах та сайти. Це допоможе потенційним туристам дізнатися більше інформації про можливі курорти області, їх спрямування та організацію відпочинку. Також необхідно враховувати дозвілля під час проходження лікування, та забезпечувати заклади цікавими програмами та екскурсіями по містах де знаходять заклади оздоровлення.

У післявоєнний період будуть актуальні програми санаторно-курортного спрямування, основна мета яких полягає у фізіологічній або психологічній реабілітації. Наразі вже прогнозується введення такої програми на базі ПрАТ «Миргородкурорт».

Роблячи невеликий підсумок, варто зазначити, що розвиток лікувально-оздоровчого туризму на Полтавщині має великий потенціал навіть в умовах війни. А розглядаючи перспективи на майбутнє, можна стверджувати, що цей регіон матиме великий попит іноземних та вітчизняних туристів у повоєнний період. Також з часом у сферу туризму почнуть інвестувати фінанси різні інвестиційні компанії, адже у області наявна велика ресурсна база для розвитку туризму.

Для повноцінного розвитку туризму в регіоні у післявоєнний час уже зараз необхідно вдосконалювати матеріально-технічну базу, проводити маркетингові заходи та підвищувати рівень інфраструктури закладів і кваліфікацію працівників.

2.3 Розробка програми лікувально-оздоровчого туру «Відпочинок на лоні природи: оздоровлення в санаторії «Сосновий бір» + екскурсійна програма»

Для гармонійного розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Полтавській області необхідно створювати нові туристичні маршрути. Найкращим поєднанням може бути поїздка в санаторно-курортний комплекс та відвідування екскурсійних об'єктів у вільний від лікування час. На нашу думку одним із кращих місць, де можна відновити своє здоров'я є санаторій «Сосновий бір». Цей заклад знаходиться на території лісу, що дуже позитивно впливає на організм людини.

Пропонована туристична програма триватиме 4 дні, протягом яких буде проведено 3 екскурсії до найцікавіших атракцій Зінківської територіальної громади. Цей туристичний пакет підходить для людей з проблемами опорно-рухового апарату, нервової системи, а також ти кому необхідно відпочити та набратися сил після робочих буднів. Також, ця програма може бути використана в якості рекламного туру, в якому туристи зможуть ознайомитися із санаторно-курортним комплексом «Сосновий бір» та туристичними атракціями Полтавської області. Загальна характеристика туру надана у таблиці 2.3.1.

Протягом чотирьох днів туристи зможуть скористатися різноманітними послугами санаторію «Сосновий бір». Санаторій розташований на околиці соснового лісу в селі Власівка Полтавської області, в екологічно чистій зоні, в оточенні прекрасної природи. У вартість путівки входять наступні:

- ванни: близько десяти різновидів (крім сірководневих і контрастних);
- грязелікування;
- озокеритолікування;
- інгаляції: три різновиди;

- галотерапія (соляна кімната);
- установка Борей (гірське повітря);
- вібротракція хребта (суха витяжка);
- нейрофізіопунктури: близько 10 різновидів;
- фітобар;
- масаж
- лікувальна фізкультура.[63]

Таблиця 2.3.1

Характеристика туру «Відпочинок на лоні природи: оздоровлення в санаторії «Сосновий бір» + екскурсійна програма».

Складено автором

Характеристика	Зміст
Маршрут	Полтава – санаторій «Сосновий бір» - Великі Сорочинці – Опішня – Великі Будища – Полтава.
Обґрунтування назви туру	Санаторій «Сосновий бір» знаходиться у Зінківському районі, які славиться своєю історичною та природною спадщиною. Територія санаторію знаходиться у лісистій місцевості, повітря якої справляє позитивний вплив на центральну нервову систему людини, підвищує імунітет і загальне самопочуття людини, гарно впливає на діяльність серцево-судинної та нервової систем організму. Разом з тим заклад розташований поблизу цікавих історичних об'єктів, що зробить перебування у ньому більш цікавим.
Тип туру	Автобусний
Вид туру	Оздоровчо-екскурсійний
Сезон	Міжсезонний
Цільова аудиторія	Люди, що прагнуть відпочити та покращити своє здоров'я, ведуть активний спосіб життя, цікавляться історією Полтавської області
Тривалість	4 дні, 3 ночі
Форма організації	Груповий, 10 осіб
Загальна протяжність маршруту	425,45 км
Приблизна вартість туру загалом та на 1 особу	5955,90
Послуги, що входять у вартість туру	Проживання у санаторії «Сосновий бір», триразове харчування, основні оздоровчі процедури, дискотеки та спортивні гуртки, проїзд, страхування та послуги керівника групи
Додаткові послуги	Лікувально-оздоровчі процедури, що не входять у прайс, вартість квитків на екскурсію, особисті витрати

Також у програмі туру заплановані екскурсії до Опішні, села Великі Будища та до Великих Сорочинців Полтавського району. Картосхема маршруту

зображена у Додатку Б.

Перший день екскурсійної програми розпочинається зі збору туристичної групи у місті Полтава. Кількість туристів у групі – 10 осіб. Далі слідує переїзд до санаторію «Сосновий бір», де безпосередньо і проживатиме туристична група. Безпосередньо в санаторії відбувається поселення туристів. Протягом першого дня, група туристів перебуватиме на території закладу. В цей день запланована консультація з лікарем, освоєння на території санаторію та вечірня інтерактивна програма: дискотека, перегляд фільму під відкритим небом або прогулянка по території санаторію.

Другий день розпочинається зі сніданку. У санаторії пропонують сніданок у форматі «шведська лінія» де кожен обирає сам, що хоче скуштувати. Наступним заняттям є відвідування різних лікувально-оздоровчих процедур, рекомендованих лікарем.

Варто зазначити, що на території санаторію є джерело мінеральної води «Ташань», вживання якої необхідне при перебуванні на курорті (дозування призначає лікар). Ця вода належить до середньомінералізованих хлоридно-натрієвих вод. Основними показаннями для застосування мінеральної води «Ташань» є різні захворюваності шлунково-кишкового тракту, печінки та нирок. Ця вода вважається дуже корисною та має гарний лікувальний ефект. Тому вживання цієї води в санаторії є одним із важливих етапів лікувально-оздоровчих процедур.

Після отриманого лікування туристична група має час на обід, який також проходить на території санаторію. По завершенню обіднього часу розпочинається екскурсійна програма: «Великі Сорочинці – батьківщина Гоголя». В селі оглянемо пам'ятники М. В. Гоголю і гетьману Лівобережної України Д. Апостола, а також музей Гоголя.

Ще одним об'єктом цієї екскурсійної програми буде Преображенська церква (1732 року) збудована у стилі українського бароко як гетьманська усипальниця. Саме у цій церкві хрестили М. В. Гоголя. До нашого часу зберігся унікальний різний іконостас та холсти XVII століття.[12] Технологічна карта

екскурсійної програми наведена у таблиці 2.3.2. Далі туристи повернуться у санаторій і продовжать відпочинок там.

Таблиця 2.3.2

Екскурсійна програма «Великі Сорочинці – батьківщина Гоголя»

Об'єкт	Час	Відстань від попереднього об'єкту	Вартість на одну особу, грн	Вартість з групи, грн
Пам'ятник М. В. Гоголю	15:30 – 15:45	82,5 км	10	100
Пам'ятник Д. Апостолю	15:50 – 16:00	80 м	10	100
Преображенська церква	16:05 – 16:25	50 м	10	100
Літературно-меморіальний музей М. В.Гоголя в Великих Сорочинцях	16:35 – 17:20	270 м	60	600
Санаторій «Сосновий бір»	19:00	83,2 км	-	-
Загалом	3 год 30 хв	166 км	90	900

Третій день екскурсійної програми включає в себе сніданок, лікувально-оздоровчі процедури, обід і екскурсію до відомого у всьому світі центра гончарства – села Опішня. Село Опішня входить до списку історичних населених пунктів України. На його території знаходяться унікальні пам'ятки археології. Із давніх часів на цій землі інтенсивно розвивалося гончарство. У кінці XIX століття тут вже працювало близько 1000 майстрів, продукція яких експортувалася на всі континенти світу. Екскурсійна програма «Дивовижна Опішня» включає в себе:

– Національний музей-заповідник гончарного мистецтва в Опішні: відомий цей музей своєю історією ремесла, дивовижними виробами та майстрами. Комплекс включає музей гончарства, галерею монументальної кераміки під відкритим небом. У відвідувачів є можливість спостерігати за роботою гончарів і придбати на пам'ять унікальні сувеніри.

– Музей звареного Борщу та музей живого хліба: туристи у музеї можуть дізнатися різноманітні історії пов’язані з приготуванням борщу і хліба а також побувати на дегустації та майстер-класі (оплачується окремо).

– Музей мистецької родини Кричевських: Протягом багатьох років Будинок Кричевського-Лебіщака був центром гончарного життя Опішні. В 1925 році тут була відкрита Опішнянська керамічна промислова школа, в 1929 році була утворена гончарна артіль «Художня кераміка», потім функціонувала Опішнянська школа майстрів художньої кераміки, потім цех №1 Опішнянського заводу «Художня кераміка».

– Меморіальний музей-садиба Олександри Селюченко: розповідає про життя та творчість заслуженої майстрині народної творчості України, однієї з найвидатніших майстрів традиційної глиняної та антропоморфної скульптури малих форм[12].

Технологічна картка екскурсії «Дивовижна Опішня» представлено у таблиці 2.3.3.

Таблиця 2.3.3

Екскурсійна програма «Дивовижна Опішня»

Об’єкт	Час	Відстань від попереднього об’єкту	Вартість на одну особу, грн	Вартість з групи, грн
Національний музей-заповідник гончарного мистецтва в Опішні	14:20 – 15:30	43 км	165	1650
Музей звареного Борщу та музей живого хліба	15:45 – 17:00	1.2 км	100	1000
Музей мистецької родини Кричевських	17:05 – 17:40	350 м	98	980
Меморіальний музей-садиба Олександри Селюченко	17:50 – 18:20	300 м	45	450
Санаторій «Сосновий бір»	19:00	41,8 км	-	-
Загалом	4 год 40 хв	86,65 км	408	4080

Після повернення в санаторій на туристичну групу чекає вечеря та концертна програма від найкращих артистів Полтавщини. Також замість цього

можна скористатися послугами басейну, тренувальних площадок та просто пішій прогулянці.

Останній, четвертий, день екскурсійної програми починається аналогічно другому і третьому дню. Але після проходження лікувально-оздоровчих процедур туристи збирають речі та проходять контрольний огляд у лікаря. Після обіду відбувається виселення з санаторію. Після цього туристичну групу чекає ще одна екскурсія – «Музей українського весілля».

У селі Великі Будища Полтавського району у 2008 році було відкрито Музей українського весілля. Цей музей унікальний, адже тут усі експонати можна використовувати, щоб доторкнутися до минулого. Ізюминка цього музею – тут можна побратися, тобто зіграти справжнє українське весілля (шлюб можна оформити офіційно). Відвідувачі з музею йдуть з подарунками. Тут екскурсантам дають в дорогу пиріжки. Пиріжки, до речі гарячі, прямо з печі. Не музейної печі, а справжньої. Вартість відвідування музею – 40 грн/особа, або 400 з туристичної групи. Екскурсія оплачується додатково – з групи 250 грн. Технологічна карта маршруту наведена у таблиці 2.3.4.

Таблиця 2.3.4.

Екскурсія «Музей українського весілля»

Об'єкт	Час	Відстань від попереднього об'єкту	Вартість на одну особу, грн	Вартість з групи, грн
Музей українського весілля	14:10-15:40	51,9 км	65	650
Повернення в місто Полтава	17:00	33,6 км	-	-
Загалом	2 год 50 хв	85,5 км	65	650

Після екскурсії всі туристи повертаються у місто Полтава. Тут відбувається прощання з групою і завершується екскурсійно-оздоровча програма. У додатку В наведено всі картосхеми екскурсійних маршрутів. Для зручності розуміння всіх заходів під час оздоровчо-екскурсійного туру, автором

розроблено програму оздоровчо-екскурсійного туру «Відпочинок на лоні природи: оздоровлення в санаторії «Сосновий бір» + екскурсійна програма» (таб.2.3.5).

Таблиця 2.3.5

Програма оздоровчо-екскурсійного туру «Відпочинок на лоні природи: оздоровлення в санаторії «Сосновий бір» + екскурсійна програма»

Час	Заходи
1-й день	
9:00 – 9:30	Збір туристичної групи, переїзд до санаторію «Сосновий бір»
11:30 – 12:00	приїзд до санаторію «Сосновий бір», поселення
12:00 – 13:00	зустріч з лікарями, призначення лікування та процедур
13:00 – 13:30	обід у їдальні
13:30 – 18:30	знайомство з інфраструктурою курорту
18:30 – 19:00	вечеря
19:00 –	вільний час для відвідування кіно, дискотеки, шоу-програми, ночівля
2-й день	
8:00 – 9:00	сніданок
9:00 – 13:30	Проходження лікувально-оздоровчих процедур
13:30 – 14:00	обід
15:30 – 19:00	Екскурсійна програма «Великі Сорочинці – батьківщина Гоголя»
19:00 – 19:30	вечеря
19:30 –	вільний час(факультативно), ночівля
3-й день	
8:00 – 9:00	сніданок
9:00 – 13:00	проходження процедур
13:00 – 13:30	обід
14:20 – 19:00	екскурсія «Дивовижна Опішня»;
19:00 – 19:30	вечеря
19:30 –	Концертна програма, вільний час, ночівля
4-й день	
8:00 – 9:00	сніданок
9:00 – 12:00	проходження процедур
12:00 – 12:30	обід
12:30 – 13:00	збір речей, виселення з санаторію
14:00 – 15:40	Екскурсія «Музей українського весілля»
15:40 – 17:00	Повернення у Полтаву

Наступним етапом у створенні нашого туристичного продукту є розрахунок вартості послуг. Проживання було обрано у двомісному стандарті покращеної якості. Вартість путівок на оздоровлення наведено в додатку Г. У номері знаходиться душ, санвузол, телевізор, холодильник та кондиціонування.

Вартість номеру на 3 доби на одну особу складає 3600 грн. Сюди входить представлений санаторієм «Сосновий бір» комплекс послуг, триразове харчування і власне проживання. З розрахунку на групу туристів проживання в санаторії коштує 36000 тисяч гривень.

Також потрібно врахувати вартість оренди автобусу для туру. Загальний кілометраж туру складає: 425,45 км, зокрема автобусом 423,2 . Розрахункові дані наведені у додатку Д. Вартість мікроавтобусу за 15 грн/км. При наведеному кілометражу вартість оренди мікроавтобусу складає 6348 грн, або 634,8 грн з людини. Також необхідно врахувати добові водію – 450 грн/доба; За 4 дні – 1800 грн., і добові керівника групи 500 грн/доба; за 4 доби 2000 грн.

Для забезпечення безпеки туристичної групи необхідно створити страховий поліс. Вартість страхового полісу 200 грн на групу з 10 осіб. Це необхідна процедура, адже при виникненні надзвичайних ситуацій страхова компанія зможе відшкодувати отримані збитки. На обслуговування групи було затрачено 1200 грн – загальновиробничі витрати, пов'язані з різними витратами на обслуговування групи. У таблиці 2.3.6 наведено кошторис екскурсійно-оздоровчої програми «Відпочинок на лоні природи: оздоровлення в санаторії «Сосновий бір» + екскурсійна програма».

Таблиця 2.3.6

Калькуляція вартості програми екскурсійно-оздоровчого туру
«Відпочинок на лоні природи: оздоровлення в санаторії «Сосновий бір» +
екскурсійна програма».

№	Назва	Вартість за одиницю, грн	Кількість	Вартість	
				На одну особу, грн	Туристична група(10 осіб), грн
1	2	3	4	5	6
1.	Проживання у санаторії «Сосновий бір»	1200	3 доби	3600	36000
2.	Вартість проїзду:			814,80	8148
2.1	Вартість за кілометраж	15	423,2 км	634,80	6348
2.2	Добові водію	450	4 дні	180	1800
3.	Добові керівника групи	500	4 дні	200	2000
4.	Страховання	20	10 осіб	20	200

Продовження таблиці 2.3.6

1	2	3	4	5	6
5	Вартість екскурсій:			563	5630
5.1.	Екскурсійна програма «Великі Сорочинці – батьківщина Гоголя»		10 осіб	90	900
5.2.	Екскурсійна програма «Дивовижна Опішня»		10 осіб	408	4080
5.3	Екскурсія «Музей українського весілля»		10 осіб	65	650
	Разом змінних витрат			5197,80	51978
	Загальновиробничі витрати				1200
	Виробнича собівартість				53178
	Націнка	12%			6381,36
	Загальна вартість туру				59559,36
	Ціна туристичного пакету на одну особу без ПДВ			5955,90	

Отже, розроблений нами туристичний маршрут «Відпочинок на лоні природи: оздоровлення в санаторії «Сосновий бір» + екскурсійна програма» можна вважати досить корисним і наповненим. Ми поєднали важливі для рекреантів складові – оздоровлення і відпочинок. Даний туристичний продукт насичений цікавою екскурсійною програмою із залученням різних майстер-класів та екскурсій. Також варто зауважити, що туристи скориставшись цим продуктом зможуть отримати повний комплекс лікувально-оздоровчих процедур у санаторії «Сосновий бір», що розташований у селі Власівка Полтавської області. На базі санаторію відкрите джерело лікувально-оздоровчої мінеральної води «Ташань». Тут поєднання різноманітних оздоровчих процедур разом з чистим довкіллям створюють сприятливі умови для оздоровлення серцево-судинної та нервової систем, а також здійснює позитивний вплив на дихальні шляхи. Рекомендуємо цей туристичний маршрут, в якості рекламного туру, для тих людей котрі піклуються про своє здоров'я, ведуть активний спосіб життя, а також цікавляться історико-культурним надбанням Полтавської області.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У процесі написання кваліфікаційної роботи було здійснено дослідження та аналіз чинників та перспектив розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Полтавській області. Отримані результати дають нам можливість сформулювати наступні висновки і пропозиції:

1. Вивчення сутнісних характеристик та суспільного значення лікувально-оздоровчого туризму, дало можливість констатувати, що в науковій літературі не має одностайного визначення дослідниками терміну «лікувально-оздоровчий туризм». Це спричинено багатогранністю галузі, адже сам лікувально-оздоровчий туризм поєднує в собі різні аспекти впливу на організм людини природних чинників та різних медичних процедур, тому до його складу часто зараховують медичний туризм, оздоровчий туризм, wellness-туризм, SPA-туризм та санаторно-курортне лікування. Також було звернено увагу на те, як іноземні науковці трактують поняття «лікувально-оздоровчий туризм». З аналізу різних наукових підходів до цього визначення нами було сформоване власне визначення лікувально-оздоровчого туризму: «Лікувально-оздоровчий туризм – це популярний вид туризму, який має на меті отримання певного комплексу лікувально-реабілітаційних, діагностичних, профілактичних та рекреаційних послуг, що надаються в спеціалізованих установах, які володіють для цього необхідними природними, матеріальними, і людськими ресурсами з метою запобігання захворювання, або реабілітації/лікування різної патології».

2. У кваліфікаційній роботі було розглянуто нормативно-правову базу розвитку туризму в Україні та на Полтавщині, зокрема. Під час аналізу наявних нормативно-правових документів для регулювання галузі лікувально-оздоровчого туризму, було виявлено, що в Україні існує досить потужне законодавче регулювання цієї сфери туризму. Зокрема необхідно виокремити розгалуженість нормативно-правової бази на дві групи: які мають прямий та опосередкований вплив. До законодавчої бази прямого впливу можна віднести

низку законів України: «Про туризм» та «Про курорти». Це найважливіші закони у сфері туризму, адже вони дають основу розвитку туристичної діяльності в Україні. До нормативно-правової бази непрямого впливу відносяться Конституція України, закони, які регулюють не лише галузь лікувально-оздоровчого туризму, а й інші види економічної діяльності, а також Державні стандарти України, кодекси та інші нормативно-правові документи, які дотикаються до туристичної сфери. Нами було виявлено, що назвищем рівнем нормативно-правової бази є міжнародний рівень, відповідно найнижчим – місцевий. У Полтавській області на місцевому рівні було розроблено програму «Полтава туристична на період 2020-2026 років», а також Стратегію розвитку туризму та курортів у Полтавській області на 2019- 2029 роки. Останнім часом великий вплив на нормативно-правову базу має адаптація законів до законодавства Європейського союзу. Завдяки цьому було прийнято низку законів та правових актів, які визначають основні положення у регулюванні сфери туризму.

3. Охарактеризовано природно-ресурсну базу розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Полтавській області. Як виявилось, Полтавська область має велику кількість природно-кліматичних ресурсів, що є неабиякою перевагою у розвитку лікувального туризму. На Полтавщині знаходяться родовища лікувальних грязей, джерела мінеральної води та поклади бішофіту – це все в комплексі створює величезний потенціал для роботи закладів санаторно-курортного спрямування.

4. Нами було проведено аналіз найбільш привабливих санаторно-курортних комплексів регіону. Серед них найбільш відомим, високорозвиненим та популярним є ПрАТ «Миргородкурорт». На базі курорту функціонує чотири санаторії, які надають послуги з різних видів оздоровлення. Також виокремлено і інші санаторно-курортні заклади в області, які мають особливі програми з лікування та оздоровлення туристів. В загальному на території області налічується понад 20 лікувально-оздоровчих закладів. Це досить невелика кількість в порівнянні з іншими регіонами. Це зумовлено тим,

що існує високий рівень конкуренції, знижується рівень доходів населення та підвищуються вимоги до обслуговування. На Полтавщині великою перевагою є можливість комбінування лікувально-оздоровчого туру разом з екскурсійними програмами. Це можливо завдяки великій історико-культурній спадщині регіону.

5. Також ми проаналізували розвиненість лікувально-оздоровчого туризму у сфері дитячого оздоровлення та відпочинку. З проведеного аналізу простежується тверда позиція місцевої влади, щодо оздоровлення дітей. Для подальшого розвитку було прийняту програму обласного рівня: «Програма оздоровлення та відпочинку дітей на 2020-2024 рр.», якою передбачено підтримку дитячих закладів оздоровлення та відпочинку й фінансування окремих заходів. Нажаль в умовах війни дитячі оздоровчі табори не функціонують. Деякі з них приймають переселенців, а деякі зовсім зачинені. Станом на травень місяць 2023 року у Полтавській області не планується відкриття дитячих санаторно-курортних закладів до закінчення військового стану.

6. Проаналізовано перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Полтавській області у повоєнний час. Полтавська область має всі відповідні ресурси для розвитку сфери курортів та оздоровлення, але за умов війни цей потенціал не може буде повноцінно використаним. Також в регіоні планується створення нових програм з психологічної та фізичної реабілітації на базі ПрАТ «Миргородкурорт». Така програма оздоровлення дуже важлива, адже сучасні реалії впливають на стан здоров'я людей. Отже, регіон має досить потужну матеріально-технічну базу та можливості, для того аби стати одним із передових у напрямку лікувально-оздоровчого туризму по закінченню війни.

У ході кваліфікаційної роботи нами було запропоновано комплекс заходів спрямованих на вирішення нагальних проблем та покращення рівня розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Полтавській області. Серед таких: удосконалення нормативно-правової бази розвитку лікувально-оздоровчого туризму; залучення іноземних та вітчизняних інвестицій у галузь туризму; модернізація закладів санаторно-курортного лікування до інноваційних

програм оздоровлення; інформаційна підтримка; створення інклюзивного інформаційного простору; розповсюдження інформації про курортні заклади Полтавщини; підготовка фахівців сфери гостинності та санаторно-курортної справи; розробка нових стандартів обслуговування.

З метою покращення розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Полтавській області, нами було створено новий туристичний маршрут «Відпочинок на лоні природи: оздоровлення в санаторії «Сосновий бір» + екскурсійна програма». Такий вид туристичних маршрутів поєднує у собі дві особливості Полтавського регіону – це потужний рівень розвитку лікувально-оздоровчої та історико-культурну спадщину. Цей продукт містить чотириденну програму проходження оздоровлення у санаторії «Сосновий бір», а також екскурсійні компоненти до найцікавіших туристичних DESTINATION областей: Великі Сорочинці, Опішня та Великі Будища.

Вважаємо, що для забезпечення ефективного розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Полтавській області в повоєнний час необхідно вирішити низку проблем соціально-економічного характеру та, зважаючи на соціальну значущість цього виду туризму й потужну ресурсну базу, що сформувалася в регіоні, розробити Стратегію розвитку санаторно-курортної галузі в Україні на найближчу перспективу з урахуванням регіональних особливостей та повоєнних реалій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабов К. Д. Лікувально-оздоровчий туризм – один із сучасних напрямків підвищення ефективності діяльності санаторно-курортної сфери / К. Д. Бабов, Г. О. Дмитрієва, Л. В. Тихохід, О. Д. Гавловський// Медична реабілітація, курортологія, фізіотерапія. – 2019. – № 2. – С. 5-9.
2. Бережна О. О. Стан і проблеми розвитку рекреаційно-оздоровчого комплексу України в період переходу до ринкових відносин / О. О. Бережна // Економіка України. – 2003. – № 4. – С. 6-19.
3. Билим О. С. Розширення послуг лікувально-оздоровчого туризму в Україні/ О. С. Билим, К. О. Дернова // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2017. – Вип. 4. – С. 62-71.
4. Боковець В.В., Медвецька Т.І. Лікувально-оздоровчий туризм: актуальні цілі та сучасні підходи до організації. Інфраструктура ринку. Економіка та управління підприємствами. 2017. Вип. 12. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/12_2017_ukr/16.pdf (дата звернення: 19.04.2023).
5. Величко В. В. Організація рекреаційних послуг: навч. посібник / В. В. Величко; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – 202 с.
6. Водний Кодекс України від 06 червня 1995 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.05.2023 р).
7. Гаазька декларація Міжпарламентської конференції з туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_904.
8. Галасюк, С. (2023). Концертуальні підходи до визначення терміну «лікувально-оздоровчий туризм». Економіка та суспільство, (47). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-8> (дата звернення: 19.04.2023).
9. Головне управління статистики у Полтавській області. URL:

<http://www.pl.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 13.05.2023 р).

10. Господарський Кодекс України від 16 січня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 09.05.2023р)

11. Грабовський Ю. А. Спортивний туризм : навчальний посібник / Ю. А. Грабовський, О. В. Скалій, Т. В. Скалій. – Тернопіль : Навчальна книга, 2009. – 304 с

12. Департамент культури і туризму Полтавської ОДА. URL: <https://www.poltavaculture.gov.ua/uk/> (дата звернення: 12.05.2023 р).

13. Документ Акапулько [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidru4niki.com/2015060965051/turizm/formi_mizhnarodnogo_spivrobitnitstva_sferi_turizmu.

14. Загальна резолюція Конференції ООН по міжнародному туризму і подорожам про розвиток туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://docs.cntd.ru/document/901813699>.

15. Земельний Кодекс України від 25 жовтня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 09.05.2023 р).

16. Карпенко Н.М. Регіональні аспекти розвитку лікувально-оздоровчого туризму в умовах модернізації економіки / Н.М. Карпенко, Ю.В. Карпенко // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2017. – № 2 (80). – С. 172-179

17. Кодекс України «Про надра» від 27 липня 1994 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 09.05.2023).

18. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089#Text

19. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Tht> (дата звернення: 08.05.2023 р).

20. Лебедева В.В. Стратегія розвитку підприємств санаторно-

курортного комплексу: дис... канд. Екон. Наук: 08.00.04 / Лебедева Віра Василівна. – Одеса, 2011. – 167 с.

21. Лісовий Кодекс України від 21 січня 1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text> (дата звернення: 09.05.2023 р).

22. Манільська декларація зі світового туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5128376/page:15/>

23. Маховка В. М. Перспективи розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Полтавської області / В. М. Маховка // Економіка і регіон. – 2017. – № 1. – С. 31-38.

24. Мельник Л. В., Батиченко С. П. Особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в регіонах України. Часопис картографії. 2018. No 19. С. 41–47.

25. Миргородкурорт. URL: <https://mirgorodkurort.ua/> (дата звернення: 11.05.2023)

26. Момонт Т.В. Основні фактори розвитку ринку туристичних послуг / Т.В. Момонт // Економіка. Управління. Інновації. – 2012. – №1 (7). – С. 66-72.

27. Мочульська О. М., Шульгай А. Г., Ошлянська О. А., Бондарчук В. І., Завіднюк Ю. В., Чорномидз І. Б., Добровольська Л. І., Сверстюк А. С. Сучасні тенденції, детермінанти та перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого spa- та wellness-туризму в світі. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. 2019.

28. Наказ від 12.05.2010 № 400 Про затвердження Державних санітарних норм та правил Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0452-10#Text> (дата звернення 10.05.2023)

29. Наказ від 30.12.2014 № 1417 Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні. URL: http://online.budstandart.com.ua/catalog/doc-page?id_doc=60541 (дата звернення: 10.05.2023)

30. Обласна Програма оздоровлення та відпочинку дітей на 2020 – 2024 роки. URL: https://www.adm-pl.gov.ua/sites/default/files/proect_vidp18122019

programa.pdf (дата звернення: 13.05.2023)

31. Оздоровлення дітей цього року відбудеться у відносно безпечних регіонах України з дозволу військових адміністрацій та у закладах, які мають укриття. URL: <https://www.msp.gov.ua/> (Дата звернення 11.05.2023)

32. Оздоровчий туризм Полтавської області. URL: <https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/Konferentsiia-2016.pdf> (дата звернення: 11.05.2023)

33. Парфіненко А. Ю., Волкова І. І., Щербина В. І. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні (у порівнянні з країнами Центральної Європи). Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Казаріна. Серія: Міжнародні відносини, Економіка, Країнознавство. 2018. № 7. С. 130–135.

34. Податковий Кодекс України від 02 грудня 2010 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 09.05.2023 р).

35. Полтава і Кременчук — найбільш забруднені місця Полтавщини. URL: <https://poltava.to/news/9748> (дата звернення: 12.05.2023 р).

36. Полтавська міська програма «Полтава туристична» на 2020-2026 роки. URL: <https://i1.poltava.to/uploads/2020/01/2020-01-05/programa-poltava-tourism2020-2026.pdf> (дата звернення: 11.05.2023р).

37. Полтавська обласна рада. Про Полтавщину. Візитівка області. – Режим доступу: <https://oblrada-pl.gov.ua/page/vizytivka-oblasti>. (дата звернення: 10.05.2023)

38. Полтавщина: енцикл. довід. / За ред. А.В.Кудрицького. 2012. 519 с.

39. Про державний кордон України: Закон України від 04 листопада 1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text> (дата звернення: 10.05.2023 р)

40. Про державну статистику: Закон України від 17.09.1992 року. №2614-XII/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2614-12#Text>.

41. Про затвердження переліку водних об'єктів, що відносяться до категорії лікувальних [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів

України № 1499 від 11 грудня 1996 – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1499-96-%D0%BF>.

42. Про затвердження переліку корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення [Електронний ресурс]. : Постанова Кабінету Міністрів України № 827 від 12 грудня 1994 р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-94-%D0%BF>.

43. Про затвердження Порядку виплати грошової компенсації вартості санаторно-курортного лікування деяким категоріям громадян [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України №785 від 17.06.2004 – Режим доступу : <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/785-2004-%D0%BF> .

44. Про затвердження Порядку забезпечення санаторно-курортними путівками деяких категорій громадян [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України № 187 від 22.02.2006 – Режим доступу : <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/187-2006-%D0%BF/para02#o2>.

45. Про затвердження Порядку забезпечення санаторно-курортними путівками дітей-інвалідів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України № 1345 від 03.12.2009 – Режим доступу : <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1345-2009-%D0%BF/para01#o1>

46. Про затвердження Порядку забезпечення санаторно-курортними путівками до санаторно-курортних закладів військовослужбовців, ветеранів війни, ветеранів військової служби, органів внутрішніх справ та деяких інших категорій осіб і членів їх сімей [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України № 446 від 27.04.2011 – Режим доступу: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/446-2011-%D0%BF/para01#o1>.

47. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1995 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 09.05.2023 р)

48. Про заходи щодо забезпечення реалізації державної політики у галузі туризму: Указ Президента України від 14 грудня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1213/2001#Text> (дата звернення: 04.05.2023

p).

49. Про курорти: Закон України від 04.09.2008 № 375-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2026-14> (дата звернення: 10.05.2023 р).

50. Про оздоровлення та відпочинок дітей. Закон України від 04.09.2008. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-17#doc_info (дата звернення: 13.05.2023)

51. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08 червня 2000 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 09.05.2023 р).

52. Про підприємництво: Закон України від від 07.02.1991. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/155915___600660 (дата звернення: 09.05.2023 р).

53. Про підтримку розвитку туризму в Україні: Указ Президента України від 02 березня 2001 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/127/2001#Text> (дата звернення: 04.05.2023 р).

54. Про порядок виїзду із України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 21 січня 1994 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text> (дата звернення: 10.05.2023 р).

55. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: Закон України від 21 січня 1994 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text> (дата звернення: 09.05.2023 р).

56. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> (дата звернення: 09.05.2023 р).

57. Про страхування: Закон України від 07 березня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.05.2023 р).

58. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 р., № 324/95 / URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр> (дата звернення: 19.04.2023 р).

59. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи

«Відновлення та розбудова інфраструктури». URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi>.

60. Рутинський М. Лікувально-оздоровчий туризм: актуальні цілі та сучасні підходи до організації / М. Рутинський, В. Петранівський // Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. – 2012. – Вип. 29(1). Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Mv_2012_29%281%29__24

61. Савоста О. П. Правове регулювання діяльності у сфері курортів / О. П. Савоста // Теорія та практика державного управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu>.

62. Сайт Ліга Закон [Електронний ресурс] : новини – Режим доступу: <https://ligazakon.net/lawnews/doc/NZ190417>.

63. Сосновий бір. URL: <http://www.sanatorij.com.ua/mjn-voda.html> (дата звернення 11.05.2023)

64. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>

65. Стратегія розвитку туризму та курортів у Полтавській області на 2019–2029 роки. URL: <https://poltavaculture.gov.ua/uk/informatsiia/zahalnainformatsiia1219-stratehiya-rozvytku-turyzmu-ta-kurortiv-u-poltavskiy-oblasti-na2019-2029-roky> (дата звернення: 18.04.2023)

66. У 2023 році літні табори працювати не будуть. Інтернет-видання «Полтавщина». URL: <https://poltava.to/news/71409/#:~:text=https%3A/poltava.to/news/71409/> (дата звернення 25.05.2023)

67. Хартія туризму і кодекс туриста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://infotour.in.ua/senin_pril05.htm

68. Шандова Н. В. Ресурсне забезпечення оздоровчого туризму / Н. В. Шандова, О. С. Билим // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2018. – Вип. 31. – С. 12-16.

69. Шуканова А. А. Зміст і методика вивчення бальнеологічних ресурсів Полтавської області при підготовці фахівців з туризму / А. А. Шуканова // Освітні й наукові виміри географії та туризму: матер. II Всеукраїнської науковопрактич. Інтернет-конф. з міжнар. Учасстю. – 2019. – С. 112-117.

70. Як проходить літнє оздоровлення дітей на Полтавщині. URL: <https://poltavawave.com.ua/p/iak-prokhodit-litnie-ozdorovlennia-ditei-na-poltavshchini-145611>

71. Ministry of Territorial Development, Ukraine – <https://www.minregion.gov.ua/press/news/novi-raiony-karty-sklad/>, CC BY 4.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=94731155>

72. Nahrstedt H. Die Kurorten Medizine und Vorteile. Bern, 1997. 197 p.

73. Richter K. Tourismus und Gesundheit in Osterreich. Vien, 1980. 180 p.

74. Shandova N. Investigation of organizational and management specifics of health tourism development / N. Shandova // Technology audit and production reserves. – 2017. – № 3/5 (35). – P. 4-8.

75. With Ukraine at war, officials hope to bring tourism back to areas away from fighting. URL: https://www-npr-org.translate.goog/2022/10/01/1125495184/ukraine-russia-war-economy-tourism?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=scM

Додаток А

Таблиця А. 1.

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку у Полтавській області.

№	Назва	Телефон	Адреса	Сайт
1	ДЗОВ «Антей»	(05344) 31830	вулиця Івана Носенка, Нові Санжари, Полтавська область,	https://www.facebook.com/anteyns/?locale
2	СОК «Супутник»	(0536) 74-34-64	Дмитрівський старостинський округ Горішньоплавнівської ОТГ, с. Дмитрівка, вул. Спортивна 18-АА	https://zorianyi.wixsite.com/suputnik
3	ДЗОВ «Зоряний»	+ 380(97) 205-50-81	м. Кременчук Полтавської обл., вул. Миколаївська, 9	https://zorianyi.wixsite.com/zorianyi/untitled-cq4e
4	ДСОЦ «Горизонт»	+38(067)532-93-96	село Запсілля Кременчуцький район Полтавська область вул.Центральна 135	http://horizontcamp.info/
5	Дитячий оздоровчий заклад санаторного типу «Нові Санжари»	(05344) 31357	Полтавська обл. смт. Нові Санжари, пров. Курортний 44	ngu.gov.ua/medychnyj-czentr-ngu-novi-sanzhary
6	Дитячий оздоровчий табір «Іскорка»	(05322) 7-45-91	с.Вельбівка, Гадяцький р-н	https://poltava-city.com/ua/info-dytyachyy-ozdorovchyy-tabir-iskorka
7	Дитячий оздоровчий табір «Сонячний»	(067) 400 6088	Полтавська обл., с.Михайлівка, вулиця Центральна, 2-А	https://sunnycamp.ua.wixsite.com/2018
8	Дитячий оздоровчий центр санаторного типу «Миргородський»	(0544)3239	с. Олефірівка Миргородського району	https://www.facebook.com/groups/myrgorodskyi.camp/

Додаток Б

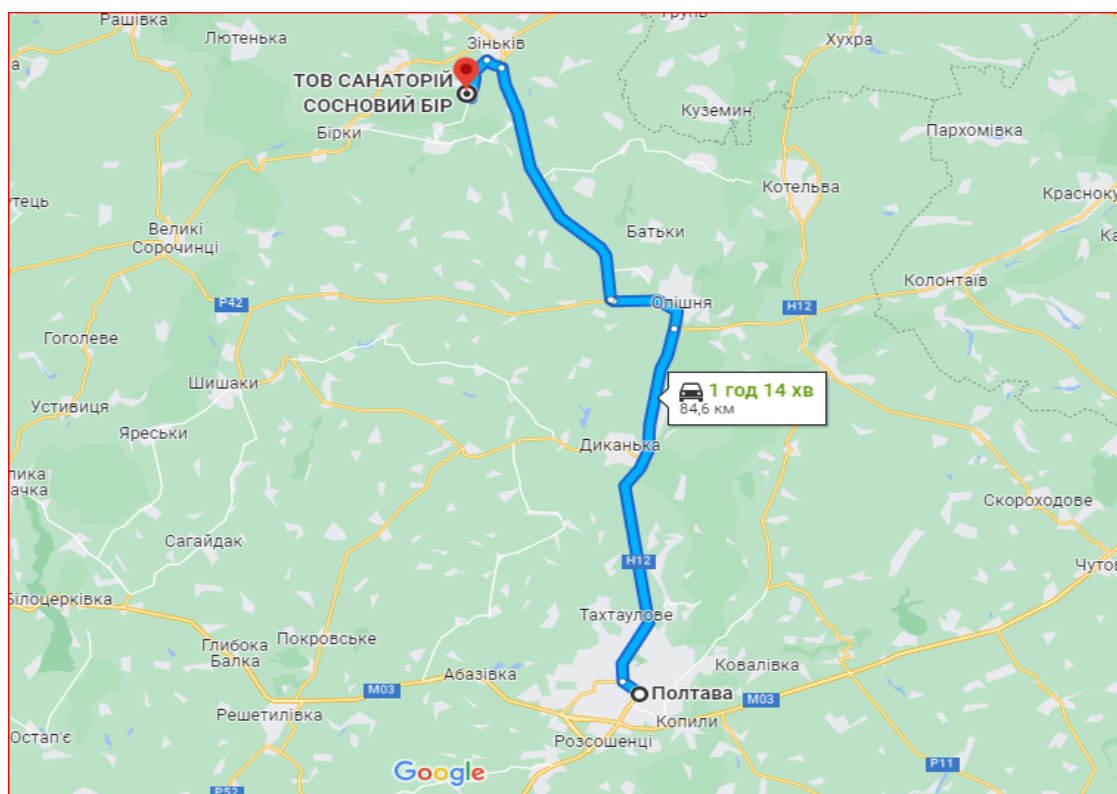

Рис. Б.1. Карта проїзду до санаторію «Сосновий бір» з Полтави.

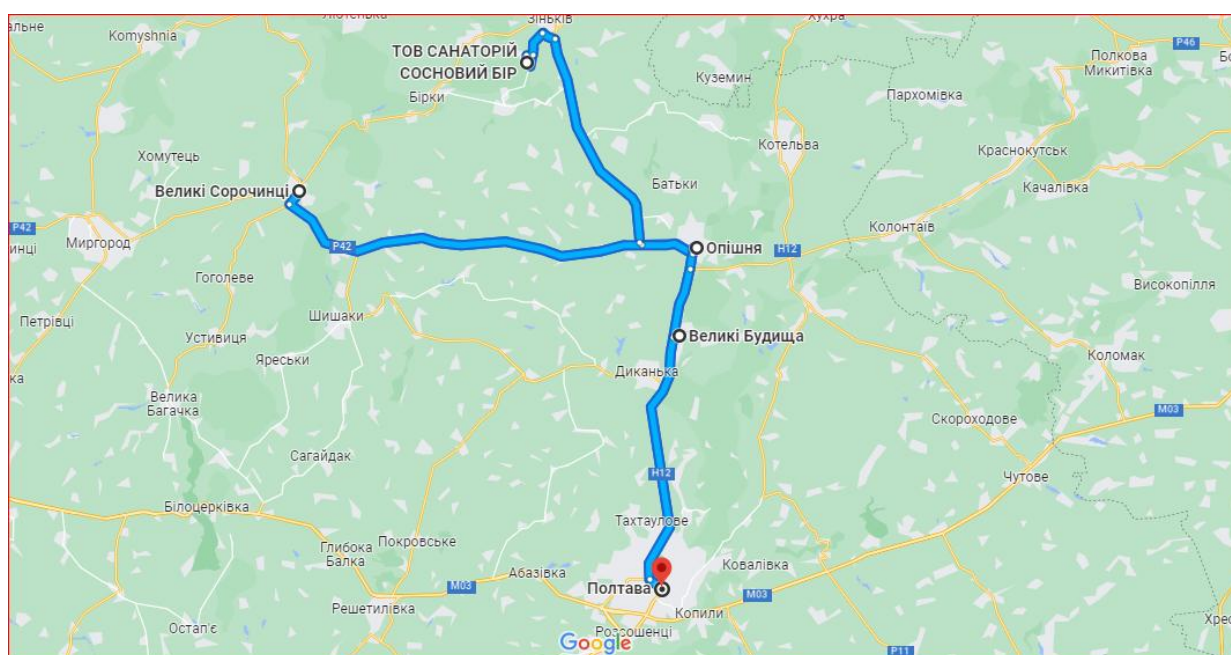

Рис. Б.». Карта маршруту оздоровчо-екскурсійного туру: «Відпочинок на лоні природи: оздоровлення в санаторії «Сосновий бір» + екскурсійна програма».

Додаток В

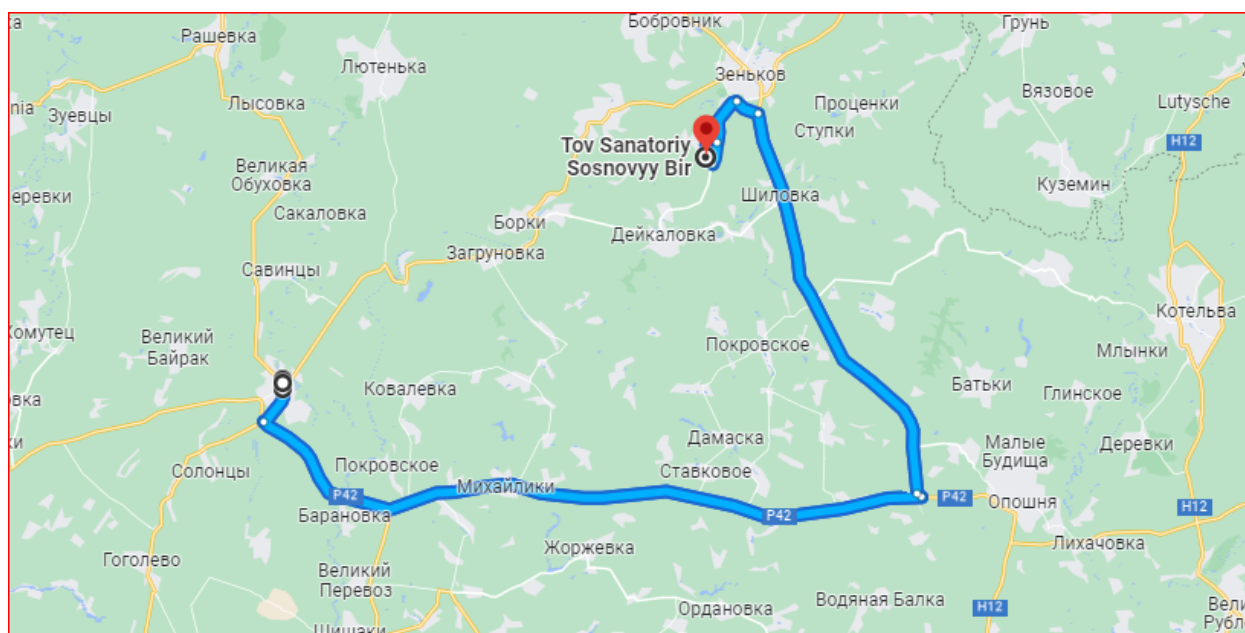

Рис. В.1. Картосхема маршруту екскурсійної програми «Великі Сорочинці – батьківщина Гоголя»

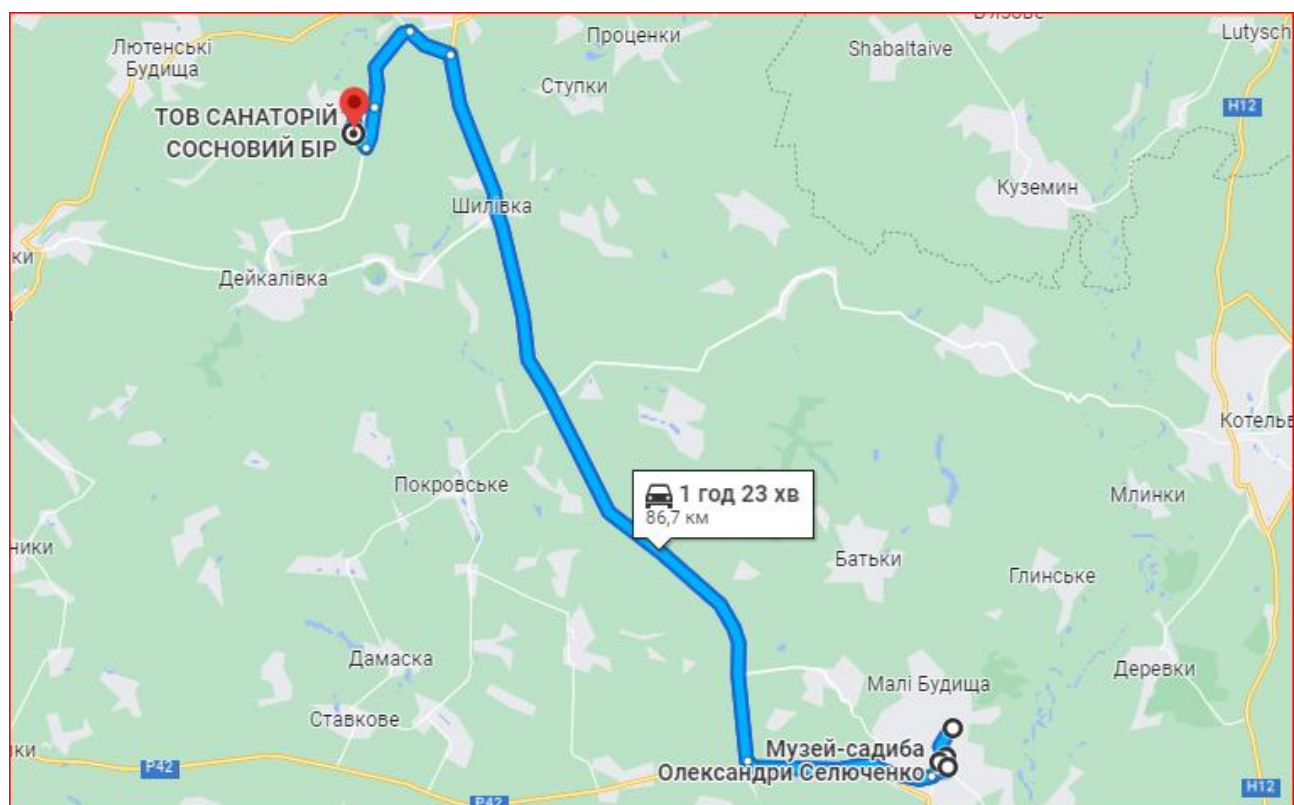

Рис. В.2. Картосхема маршруту екскурсійної програми «Дивовижна Опішня».

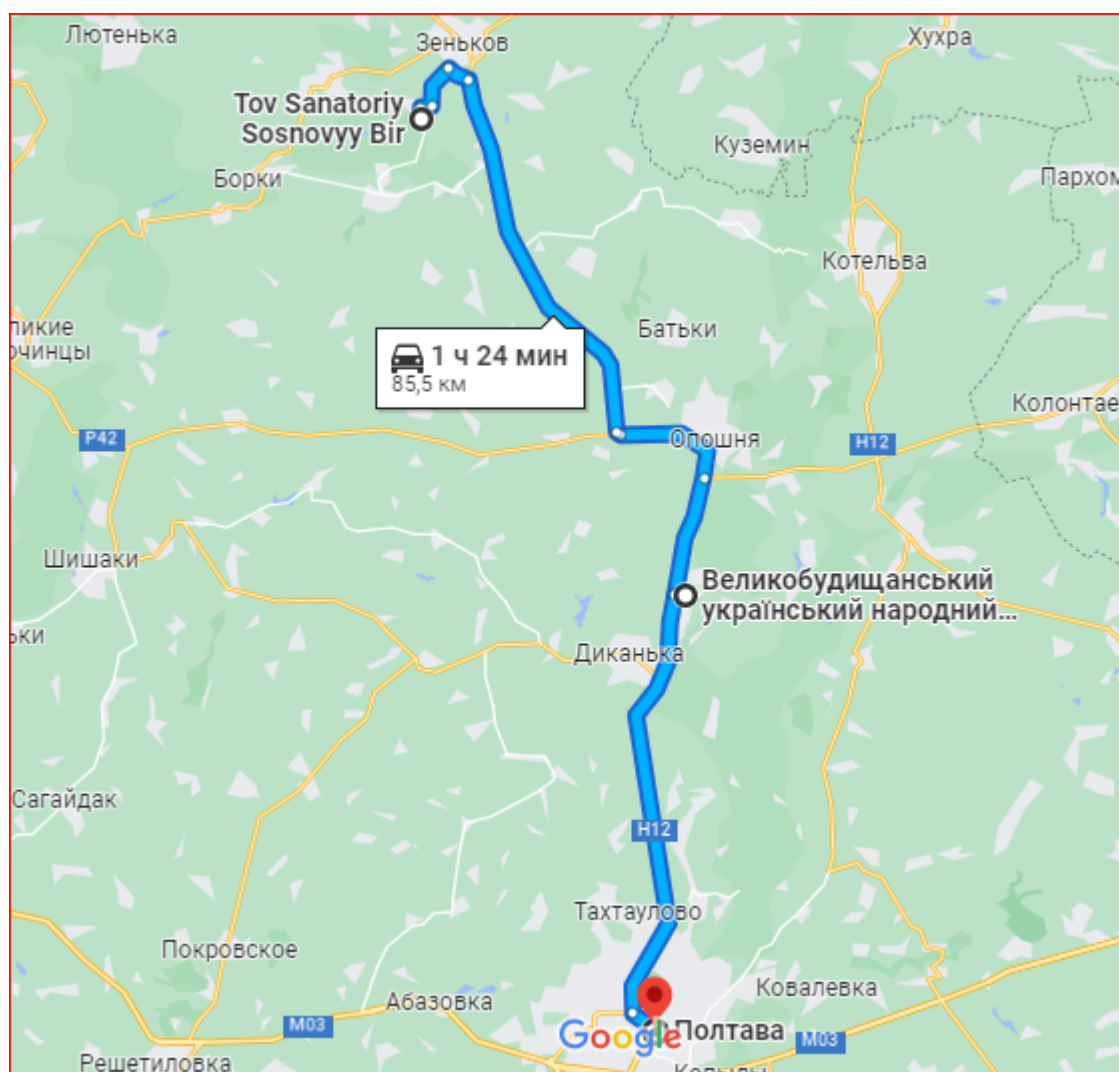

Рис. В.3. Картосхема маршруту екскурсійної програми «Музей українського весілля».

Додаток Г

Таблиця Г.1.

Вартість путівок на оздоровлення у санаторії «Сосновий бір»(в розрахунку на людину за добу).

Номерний фонд	Вартість за добу	Вартість за 3 доби
3-х та 4-х місні номери стандарт	740 грн/люд.	2220 грн/люд.
3-х та 4-х місні номера покращені	790 грн/люд.	2370 грн/люд.
2-х місні номери покращені	940 грн/люд.	2820 грн/люд.
2-х місні номери підвищеної комфортності	1200 грн/люд.	3600 грн/люд.
1-но місні номери покращені	1050 грн/люд.	3150 грн/люд.
1-но місні номери підвищеної комфортності	1300 грн/люд.	3900 грн/люд.
Сімейні та двокімнатні номери	1200 грн/люд.	3600 грн/люд.

Додаток Д

Загальна протяжність маршруту «Відпочинок на лоні природи: оздоровлення в санаторії «Сосновий бір» + екскурсійна програма»

№	Назва населеного пункту	Відстань, км	Вид транспорту	Час в дорозі
1	М. Полтава – санаторій «Сосновий бір»	84,6	мікроавтобус	2 год
2	Санаторій «Сосновий бір» - Великі Сорочинці	82,5	мікроавтобус	2 год
3	Великі Сорочинці	0,4	Піша прогулянка	1 год 50 хв
4	Великі Сорочинці – «Сосновий бір»	84,6	мікроавтобус	2 год
5	Санаторій «Сосновий бір» - Опішня	43	мікроавтобус	40 хв
6	Опішня	1,85	Піша прогулянка	4 год
7	Опішня – «Сосновий бір»	43	мікроавтобус	40 хв
8	«Сосновий бір» - «Великі будища»(Музей українського весілля)	51,9	мікроавтобус	1 год
9	«Великі будища»(Музей українського весілля) – Полтава	33,6	мікроавтобус	35 хв
<i>Вид переміщення</i>		<i>Загалом, км</i>		
Мікроавтобус		423,2		
Піша прогулянка		2,25		
Разом		425,45		